

Innsyn 2015

En eksempelsamling over
hemmelighold i forvaltningen

PRESSENS
OFFENTLIGHETSUTVALG

«Å verne forvaltningen mot kritikk faller utenfor virkeområdet for forvaltningsloven § 13.»

Fra «Moxnes-saken» i Oslo tingrett 15.09.2015¹

Innsyn 2015

Eksempelsamling

Pressens offentlighetsutvalg, oktober 2015

Innhold:

1.1 Innledning

Side 5-7

Åpenhet må vinnes hver dag

1.2 Hvorfor innsyn er så viktig

Side 7-8

2. Eksempelsamling

2.1 Nigeria-båtene

Side 9-10

Innsyn i besøksloggen på Haakonsværn

2.2 Hotellsaken i Sandnessjøen

Side 11-13

Innsyn i kommunal forvaltning av store verdier

2.3 Asylbarnsaken

Side 13-15

Innsyn i dokumenter oversendt Stortinget

¹ Sak 15-051445MED-OTIR/07

2.4 Postjournal i Kristiansand	Side 15-17
Slettede journaler og søkbarhet	
2.5 Oljefondet og Formel-1 aksjene	Side 17-18
Innsyn i forvaltning av oljefondet	
2.6 Hemmelighold i Stavanger	Side 19-20
Hemmelige forlik med erstatningsutbetalinger	
Møter bak lukkede dører	
2.7 Brannvesenet på Romerike	Side 21-23
Innsyn i fratredelsesavtale	
2.8 Forsvaret i Riksarkivet	Side 23-25
Innsyn i avgraderte dokumenter fra nedlagte forsvarsenheter	
2.9 Selvmord i psykiatrien	Side 25-27
Innsyn i avviksrapporter, innhente samtykke fra pårørende	
2.10 Kilden teater, Kristiansand	Side 27-28
Ett års venting på innsyn	
2.11 Et varslet drap	Side 28-31
Innsyn i kommunalt krisesenter, opplysninger fra politiet	

2.12 Skatteetatens akjonærregister Side 31-34

Innsyn er eierskap til bedrifter

2.13 Trippeldrapet i Årdal Side 35-37

Innsyn i lydlogger

3. Samling av lenker til sakene Side 38-40

4. Ni tips til forvaltningen Side 41

5. Fakta – Presseforbundets offentlighetsutvalg Side 42

«Jeg skjønnte raskt hvor viktig offentlighetsloven var. Men det tok tid før pressen selv skjønnte hvor viktig den var!»

Arne Fliflet, sivilombudsmann i 24 år, frem til 2014, til Kapital 5. mai 2015.

Innsyn 2015

1.1. Innledning: Åpenhet må vinnes hver dag

«Regjeringen boikotter innsyn» var påstanden i en kronikk fra Pressens offentlighetsutvalg i mars 2015. Bakgrunnen var det som kom frem på den årlige konferansen til Stiftelsen for kritisk og undersøkende presse (Skup-konferansen) i Tønsberg få dager før: Nærmere 40 av 63 innsendte Skup-rapporter beskriver til dels betydelige problemer med tilgang til offentlige dokumenter og til kilder på departements- og regjeringsnivå.

Regjeringsapparatets innsats for åpenhet er på et lavmål, fastslo vi, og fortsatte:

* Lakmustesten på åpenhet er ikke evnen til å sende ut titusenvis av ukontroversielle dokumenter på forespørsel. Ei heller på viljen å gi velregisserte intervjuer i forbindelse med nye rapporter.

* Den virkelige testen er hva Regjeringen og dets apparat, og kommunal forvaltning, gjør når den loggfører dokumenter i kontroversielle saker og hvordan den møter innsynskrav og intervjuforespørsler fra journalister på sporet av saker som kan medføre kritikk mot dem som sitter ved makten.

Kronikken engasjerte og provoserte, og innledet en debatt om innsyn og offentlighet som har fortsatt utover året i en rekke ulike saker: Før sommeren gjennomførte Stortinget en hasteendring i offentleglova som innebærer at forberedende saksdokumenter og sakslister til møter i byråd kan unntas som interne dokumenter² – byrådsheemmeligholdet. Det var et skritt mot mer heemmelighold. Kampen for innsyn i skatteetatens aksjonærregister, som tok en journalist to og et halvt år, har vært en viktig seier for innsyn. Mens kampen for innsyn i kommunale avviksrapporter i sykehjem og hjemmebasert omsorg avdekket store forskjeller i åpenhet mellom Oslo, Trondheim og Bergen. Debatten rundt kronprinsparets heemmelighold av hvem betalte ferieoppholdet på en luksusyacht som kostet over 2 millioner kroner å leie i uka, reiser viktige prinsipielle spørsmål om innsyn og åpenhet.

Både informasjonsfolk og enkelte offentlige etater har utover året tatt opp hansken. Mange mener de er svært åpne og at de allerede gjør sitt ytterste for å betjene journalister og andre som ber om innsyn. Andre har gått i seg selv, og spurt: Hvordan kan vi bli flinkere til å følge offentlighetsloven? Hvordan kan vi bli mer åpne? Har vi noe å lære?

Det er veldig positivt at innsyn og åpenhet settes på dagsorden, men har ikke skjedd av seg selv. Den sterke kritikken av blant annet Justis- og beredskapsdepartementets og Forsvarsdepartementets innsynspraksis fikk mye plass i mediene etter Skup-konferansen. Sivilbudsmann Aage Thor Falkanger tok også et viktig initiativ. 10. juni sendte han brev til Forsvarsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet og ba dem redegjøre for en rekke spørsmål om deres innsynspraksis. Initiativet fra Sivilombudsmannen kom som respons på klagesaker han hatt fått på sitt bord.

² Dokument 8:85 L (2014-2015), Innst. 320 L (2014-2015), Lovvedtak 80 (2014-2015)
<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=62412>

Med adresse til alle som har latt seg provosere av Pressens offentlighetsutvalg i 2015 vil vi understreke følgende:

* Dagens offentlighetslov er, tross noen svakheter, i all hovedsak en veldig god lov som står seg godt sammenlignet med andre land. I prinsippet er vi et veldig åpent samfunn vurdert etter graden av dokumentoffentlighet.

* Vi opplever også at mange offentlige etater i all hovedsak praktiserer loven på en tilfredsstillende måte.

Men samtidig opplever vi:

- Stor mangel på kunnskap om offentlighetsloven i deler av forvaltningen
- At usikkerhet/mangel på kunnskap om loven skaper vilkårlige avgjørelser om innsyn/fører til hemmelighold
- Liten interesse for offentlighetsloven i deler av forvaltningen
- En rekke enkeltetater som stritter mot åpenhet
- At innsyn treneres, og særlig i politisk potente saker
- Misbruk av unntakshjemler, der Forsvarets bruk av sikkerhetsloven er i særklasse
- Klagebehandling tar ofte altfor lang tid
- Klager fører ofte fram, dvs. det gjøres ofte feil i første instans.
- At mangelen på sanksjoner er et problem, både når det gjelder behandlingen av innsynskrav og effektivering av innsyn. Det er helt kostnadsfritt å bryte loven.

Gjennom flere tiår har Pressens offentlighetsutvalg tatt opp viktige innsynsspørsmål. Vår erfaring er at åpenheten må vinnes hver dag. Et godt lovverk er ingen garanti for at loven følges. Dessuten forandrer samfunnet - og innsynsutfordringene – seg. Ny teknologi, med mulighetene til raskt og enkelt å tilgjengeliggjøre og sammenstille store mengder informasjon er kanskje det fremste eksemplet på at innsynsutfordringene endrer seg.

Den offentlige debatten om innsyn det siste året er viktig. Vi opplever at flere etter hvert har fått øynene opp for hvor viktig loven er, hvor mye den er verdt å slåss for og – samtidig – sett at loven ofte ignoreres, bagatelliseres og bevisst treneres.

Vi er ikke sikre på at hemmeligholdet er verre enn før, at det f. eks. er mer hemmelighold under H/Frp enn under den rødgrønne regjeringen. Men vi vet at journalister har blitt flinkere enn før til å bruke innsynsretten aktivt og til å lage journalistikk på dårlig begrunnet hemmelighold. Dermed kommer problemene opp til overflaten i større grad enn før. Vi tar

dette som et tegn på at profesjonalisering av journalistikken utfordrer forvaltningen i sterkere grad.

Et statistisk mål på hvor «flink» forvaltningen er til å praktisere offentlighetsloven skulle vi gjerne hatt, men det er vanskelig å måle dette. Gjennom årene har Pressens offentlighetsutvalg via ulike undersøkelser grepet fatt i biter av virkeligheten som sier noe om åpenhet. Men det er vanskelig å gi ”det store bildet”, for virkeligheten er sammensatt. Årets debattrunder har overbevist oss om at statistikk har begrenset verdi. For hva hjelper det at forvaltningen er «flink» og leverer ut 200.000 dokumenter raskt og greit, hvis de holder tilbake eller aldri journalfører de 50 mest kontroversielle dokumentene?

Derfor har vi laget denne eksempelsamlingen. Vi beskriver her hva som har skjedd i et knippe konkrete innsynssaker, som vi mener illustrerer noen av de utfordringer vi står overfor med hemmelighold. Noen av sakene har vi valgt bort underveis fordi vi fant ut at de ikke var opplagte nok som eksempel på kritikkverdig hemmelighold. Andre saker vi vurderte, som for eksempel innsyn i Oljefondet, handler vel så mye om kritikk av loven, som praksis. I denne forbindelse er det også verdt å merke seg at selv om man ikke er forpliktet etter loven til å gi innsyn, så gjelder det et overordnet åpenhetsprinsipp i norsk offentlig forvaltning som går utover offentleglov og andre lovrettigheter. God forvaltningsskikk tilsier at forvaltningen skal vurdere merinnsyn også for opplysninger og dokumenter som faller utenfor offentleglovas virkeområde³.

Eksempelene er hentet fra journalistisk i arbeid i små og store medier i 2014 og 2015. Hendelsesforløpet er beskrevet av journalisten og gjennomgått av Pressens offentlighetsutvalg. Saksfremstillingene er deretter oversendt etatene vi mener har opptrådt kritikkverdig, for eventuell justering av hendelsesforløp og kommentarer. Etatens kommentar til innsynshåndteringen ligger til slutt i hvert eksempel.

Rapporten er ment både som dokumentasjon på de argumentene vi gjentar i debattene og som inspirasjon for alle som vil bidra til å åpne dørene.

God lesning!

1.2 Hvorfor innsyn er viktig

Innsyn er en forutsetning for ytringsfrihet. Hvilken verdi har det å kunne si sin mening om regjeringens asylpolitikk hvis vi ikke får innsyn i enkeltsaker? Og hvordan kan vi mene noe om kommunens nye budsjett hvis alle diskusjoner og utredninger har vært hemmelige?

Innsyn gjør oss klokere. Vi får et bedre rustet i en pågående samfunnsdebatt. Vi får innsikt i hvilke motargumenter som har blitt fremmet, hvilke utredninger som har blitt gjort, hvilke faktagrunnlag beslutninger bygger på og hvordan ulike beslutninger slår ut i enkeltsaker. Åpenhet bidrar til at flere synspunkter kommer fram, at saker blir bedre belyst. Vi får bedre beslutninger.

Åpenhet handler om rettssikkerhet. Gjorde vi nok da en ung kvinne tok kontakt med ulike

³ Justisdepartementets rettleiar til offentleglova, s. 67, Kommentarbok til offentleglova, Nils E. Øy, s. 140-141

deler av vårt maktapparat og ba om beskyttelse mot sin eksmann? Gjør samfunnet nok for å ivareta sikkerheten til voldsutsatte barn og voksne? Hvordan møtes feilbehandling på sykehus? Får pasientene vite? Får samfunnet vite? Hva lærer man?

Derfor handler innsyn om ytringsfrihet. Det var bakgrunnen for at Grunnloven § 100 som fastlår at «Ytringsfrihet bør finde sted», fikk et nytt avsnitt i 2004: "Enhver har Ret til Innsyn i Statens og Kommunernes Akter og til at følge Forhandlingerne i Retsmøter og folkevalgte Organer".

Formålsbestemmelsen i offentleglova. Noen år etter fikk vi den nye offentleglova som inneholder begrunnelsen for innsyn og dermed også viktige føringer for forvaltningens praktisering av offentleglova, se lovens § 1:

Formålet med lova er å leggje til rette for at offentleg verksemd er open og gjennomiktig, for slik å styrkje informasjons- og ytringsfridommen, den demokratiske deltakinga, rettstryggleiken for den enkelte, tilliten til det offentlege og kontrollen frå ålmenta. Lova skal òg leggje til rette for vidarebruk av offentleg informasjon.»

Denne bestemmelsen legger listen for å unnta opplysninger fra offentlighet. Alt hemmelighold må veies opp mot den kostnader det har overfor demokratiet, for ytringsfriheten, for den enkeltes rettssikkerhet og for tilliten til det offentlige.

Europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK). Dette la også høyesterett til grunn da den vurderte om det var et inngrep i Europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) art. 10 å nekte tilgang til lydopptak fra rettsaken mot Arne Treholt (sak nr. 2012/1069). I denne saken anerkjenner høyesterett – med støtte i praksis fra den Europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) – at medienes krav på informasjon i visse saker har vern etter EMK artikkel 10. Her uttaler høyesterett bla. følgende:

*Avsnitt 50: «Pressen har en anerkjent og viktig funksjon som vokter av blant annet organer og personer som utøver offentlig myndighet, herunder domstoler og andre aktører i rettspleien.»

*Avsnitt 53: «Jo større samfunnsinteresse det er knyttet til en sak, jo større behov er det for at forholdene legges til rette for at pressen gis mulighet til å fylle sin funksjon på tilfredsstillende måte.»

Dette gir altså mediene ikke bare en særlig plikt, men også et særlig ansvar for å søke tilgang til opplysninger. Tilsvarende ligger også i medienes etiske regelverk, Vær Varsom-plakaten kapittel 1, se særlig punkt 1.3:

Pressen skal verne om ytringsfriheten, trykkefriheten og offentlighetsprinsippet.

2. Eksempelsamling

2.1 Nigeria-båtene

Innsyn i besøksloggen på Haakonssvern. Det tar fem måneder å få innsyn. Underveis nektes innsyn tre ganger – med tre ulike begrunnelser.

Saken gjelder: Norske myndigheters salg av militære marinefartøyer til paramilitære krigsherrer i Nigeria. Omtalen av denne saken er premiert med Skup-prisen 2014.

Journalist/medium: Kristoffer Egeberg, Dagbladet. Egeberg fikk Skup-prisen 2014 for denne saken.

Tidslinje:

- * **I midten av juni 2014:** Formelt innsynskrav (etter telefon) sendt i midten av juni.
- * Relativt raskt besvart. Først **avslått uten begrunnelse**, så begrunnet med §21 (*Unntak av omsyn til nasjonale forsvars- og tryggingssinteresser.*)
- * **Klaget inn 23. juni.**
- * **3. juli:** Klagen registrert i journalsystemet.
- * **2. september,** etter gjentatte purringer, besvart per telefon at journalisten om en dag eller to ville få begrunnet avslag fra Forsvarsstaben.
- * **Flere purringer** før klagen oversendes Forsvarsdepartementet.
- * **I slutten av september** innvilges i prinsippet innsyn, men Forsvarsstaben sier innsynet ikke er tilstrekkelig konkretisert til at de kunne søke i besøksloggen, og derfor må de likevel avslå.
- * **24. september:** Ny konkretisert (avgrenset) begjæring ble sendt.
- * **7. oktober:** Nytt avslag gitt av Forsvarsstaben med begrunnelse: *"Vurderingen som er foretatt innebærer at informasjonen som etterspørres er av en slik karakter at den i noen grad kan medføre skadefølger for Norges forhold til fremmede makter dersom den blir kjent for uvedkommende jf sikkerhetsloven § 11 første ledd litra d. Informasjonen som etterspørres kan således ikke avgraderes, og begjæring om innsyn avslås jf offl § 13. Da informasjonen rammes av offl § 13, er det heller ikke mulig å tillate innsyn etter offentleglova § 11."*
- * **Klage til FD sendt umiddelbart,** basert på forsvarsminister Søreides påstander til Stortinget om at nigerianske besøkende var lokale representanter for det britiske selskapet - (side 2 i brevet)

* **I begynnelsen av november:** Innsynsklagen avslått av departementet med samme begrunnelse - hensynet til fremmede makter:

"Forsvarsdepartementet (FD) er fremdeles av den oppfatning at sivile besøk ikke uten videre kan karakteriseres som skjermingsverdig informasjon. FD har imidlertid fått opplyst at de funn Sjøforsvaret har gjort ut i fra de søkekriteriene som er oppgitt, kan knyttes til Norges forhold til fremmede makter. De besøkende skal enten representerer fremmede makter eller ha så nær relasjon til fremmede makter at offentliggjøring vil kunne medføre skade for forholdet med disse maktene. FD har i den anledning mottatt en redegjørelse for relasjonen de besøkende har til fremmede makter, og hvordan offentliggjøring kan skade Norges forhold til de fremmede maktene.

FD har ikke mottatt holdepunkter for at redegjørelsen fra Forsvaret ikke er korrekt og har dermed ikke grunnlag for å overprøve Forsvarets vurderinger. FD har heller ikke holdepunkter for at avslag på innsyn knyttes til eventuelle kritikkverdige forhold i Forsvaret."

* **12. november** laget Dagbladet sak om innsynsnekt av hensyn til «fremmede makter» i det som skulle være et sivilt salg, og Søreide svarer med å sende brev med besøkslogg til Stortingets kontrollkomite der hun gjentar påstanden om at de ikke representerer fremmede makter.

* **14. november:** På bakgrunn av dette sendes nytt innsynskrav.

* **20. november 2014** oversendes oversikten fra FD som viser at besøket bestod av direktøren for det nigerianske kystverket NIMASA, spesialrådgiveren til president Goodluck Jonathan, og flåtesjefen til krigsherren Tompolo.

Journalistens kommentar: «Innsynskampen om besøksloggen på Haakonsværn viser med all tydelighet behovet for et strengere vern og en strengere praktisering av offentlighetsprinsippet i vårt demokrati. I denne saken ble både media, Stortinget og den norske offentligheten forsøkt ført bak lyset i en svært alvorlig sak som fremdeles kan få store utenrikspolitiske konsekvenser for Norge. At norske myndigheter handlet direkte med paramilitære ledere og nigerianske myndigheter blir fremdeles benektet, selv om besøksloggen beviser det motsatte.»

Kommentar fra Forsvarsdepartementet ved spesialrådgiver Birgitte Frisch: «Den første innsynsbegjæringen var for lite spesifikk til å kunne gjenfinne de opplysninger det ble bedt om innsyn i, og ble dermed avslått. Etterfølgende innsynsbegjæring var tilstrekkelig presis, men ble etter den kunnskap FD hadde da, unntatt offentligheten. Ettersom saken utviklet seg og ble ytterligere klargjort, vurderte departementet at hensynet til meroffentlighet gjorde seg sterkere gjeldende. Det ble derfor utarbeidet en oversikt hvor de aktuelle opplysningene i besøksloggen fremkom. Denne oversikten ble det gitt innsyn i, med unntak av taushetsbelagte opplysninger. FD tilstreber meroffentlighet i alle saker, men må også se dette hensynet opp mot forholdet til andre stater og taushetsbelagte opplysninger. Denne øvelsen er krevende. I denne saken kunne meroffentlighet ha blitt vektlagt i større grad på et tidligere tidspunkt, og departementet har iverksatt et arbeid for å gjennomgå vår innsynspraksis, dokumentrutiner og kompetanse på området.»

2.2 Hotellsaken i Sandnessjøen

Systematisk urimelig og ubegrunnet trenering og innsynsnekt fra Alstahaug kommune i en rekke sentrale dokumenter i en svært kontroversiell sak. Innsyn i disse dokumentene var helt avgjørende for samfunnsmessig viktige avsløringer.

Journalist: Jill-Mari Erichsen, Helgelendingen

Dette er saken: I oktober 2014 startet Erichsen å jobbe med en sak omkring den pågående hotell- og kulturhusutbyggingen i Sandnessjøen. Ordfører i Alstahaug kommune hadde signert store avtaler og kontrakter som så ut til å gi en enkelt utbygger i Sandnessjøen store fordeler fremfor andre mulige interessenter. Rica Hotell fikk kjøpe sentrumstomt for to millioner kroner, inkludert en tillatelse til å bygge et tilbygg som ga hotellet ti ekstra etasjer. Avisen mente det måtte være meget billig, og problematiserte det. Administrasjonssjef Børge Toft i kommunen mente på sin side at dette ikke er noe billigsalg.

I kontrakten med kommunen ble det gjort en avtale om at et parkeringshus skulle settes opp før tilbygget stor ferdig, for å dekke behovet for 0,7 parkeringsplass per rom. Parkeringshuset ble aldri ferdig, og hotellet med eiere fikk frikjøpe alle parkeringsplassene. Disse ligger i en sone som ikke tillot frikjøp, samt at de fikk kjøpe til gammel, mye lavere, pris. Det viste seg å gi en stor prisdifferanse (“rabatt”), av kontrollutvalget senere beregnet til 14,1 millioner kroner.

I tillegg er det i kontrakten mellom Alstahaug kommune og Rica hotel (Nå Scandic hotel) også vist til en eksklusiv avtale mellom hotellet og det nye kommunale kulturhuset, som ligger vegg i vegg med gjennomgang til hotellet. Helgelendingen mente det var viktig å få innsyn i denne avtalen. Avtalens innhold var ukjent for allmenheten før Helgelendingen omtalte den.

Verdien av denne avtalen viste seg å være betydelig. Den omfatter blant annet at hotellet kan leie storsalen til faste tider og eksklusiv levering av mat og alkohol fra hotellet til kommunale arrangement. Avtalen er – med tillatelse fra kommunestyret - signert av ordfører Bård Anders Langø, på vegne av kommunen. Langø er i permisjon fra sin stilling som markedssjef ved det samme hotellet.

Hverken tomtosalget eller avtalene/konseptet har det vært utlyst konkurranse om. Avtalene er dermed tildelt eksklusivt.

Saken ble etter avsløringene i Helgelendingen tatt opp i kontrollutvalget, der ordfører og rådmann fikk sterk kritikk. Kontrollutvalget mente kommunen hadde gitt en gavepakke til én aktør og at ordfører hadde brutt habilitetsreglene. Videre mente utvalget at avtalene var fremforhandlet uten at saken var forsvarlig belyst og tilstrekkelig politisk behandlet. Kommunestyret tok kritikken «til orientering», og gjorde ikke mer med saken. Det førte til at

kontrollutvalgets medlemmer nedla sine verv i protest. Alstadhaug kommune står fortsatt uten kontrollutvalg.

Saken ble politianmeldt av en konkurrent som har bygget opp Hotell Kysten i Sandnessjøen, og som opplever ordfører/kommunens opptreden svært konkurransevridende. Påstanden er mulig grov korrupsjon. Helgeland politidistrikt har innledet etterforskning i saken.

Erichsen har publisert om lag 20-25 artikler om denne saken.

Innsynskampen:

Da de første artiklene ble publisert fikk hun tilbakemeldinger fra arkivet i Alstadhaug kommune, der hun ba om innsyn i dokumenter, om at det var bra at hun belyste saken. Det tok imidlertid ikke lang tid før "applausen" stilnet. Det skjedde ved at bestilte dokumenter veldig ofte ikke ble levert ut. Erichsen måtte purre, ofte helt uten resultat. Da journalisten tok opp saken med arkivet, fikk hun beskjed om at innsynskrav heretter skulle gå via rådmann, og rådmannen kom det ingenting fra.

Erichsen klaget en rekke ganger til kommunen på ubesvarte innsynskrav, uten resultat. Etter en stund sendte hun klagen direkte til Fylkesmannen, med henvisning til at det ikke var mulig å oppnå kontakt med Alstadhaug kommune. I et par-tre måneder på ettermiddagen/våren 2015 godtok Fylkesmannen denne ordningen, der Fylkesmannen ga kommunen klar beskjed om å respondere på Erichsens innsynsklager. På den måten fikk journalisten etterhvert innsyn i alle dokumenter hun ba om.

I ett tilfelle sendte kommunen klage på Erichsens klage til Fylkesmannen, fordi kommunen ville nekte innsyn i ordførers lønnslipper og reiseregninger. Fylkesmannen avviste kommunens klage, slik at Erichsen fikk innsyn også i ordførers lønnslipper og reiseregninger.

Etter mange runder der Fylkesmannen purret på kommunen på vegne av Erichsen, "føyde" kommunen seg og begynte å praktisere offentleglova igjen.

I et brev til kommunen 7. Mars 2015 skriver Fylkesmannen i Nordland:

"Avslutningsvis vil Fylkesmannen bemerke at det er kommunen som – av eget tiltak – skal håndtere innsynskrav i kommunen innen gjeldende frister. Fylkesmannen er klageinstans og har en klagesak til behandling når den er oversendt fra kommunen. I den senere tid har vi opplevd at Fylkesmannen i større grad blir kopledd inn tidlig i saksgangen, for å fremskynde kommunens håndtering. Dette medfører relativt stor bruk av ressurser herfra, noe som er lite hensiktsmessig. "

Journalistens kommentar: Fylkesmannen gjorde et viktig arbeid i denne saken, og var helt avgjørende for at det ble gitt innsyn i dokumenter – som igjen førte til viktige avsløringer. Fylkesmannen måtte kobles inn for i det hele tatt å få kommunen til å behandle innsynskrav. Uten Fylkesmannens hjelp hadde det ikke vært mulig å få innsyn i en rekke viktige dokumenter av stor samfunnsmessig interesse.

Kommentar fra administrasjonssjef (rådmann) Børge Toft, Alstadhaug

kommune: «Systematisk urimelig og ubegrunnet trenering og innsynsnekt fra Alstadhaug kommune» er en påstand som på ingen måte kan sies å være riktig. At Kommunen har ment at enkelte dokumenter i en forhandlingssituasjon skulle være midlertidig unntatt offentligheten er riktig, og heller ikke spesielt uvanlig. I slike tilfeller har man prosedyrer der saken oversendes Fylkesmannen, noe som også er gjort her, og hvis Fylkesmannen er uenig i våre vurderinger så innretter vi oss etter det. At Erichsen "fikk beskjed om at innsynskrav heretter skulle gå via rådmann, og rådmannen kom det ingenting fra", er i beste fall bare tull. Alle former for innsyn håndteres av arkivet, og jeg har aldri til dags dato lagt meg bort i

hvordan arkivet håndterer dette. De eneste gangene jeg blir involvert er de gangene det kan være tvil om en sak skal avgraderes. At Fylkesmannen har diktert oss, eller sørget for at vi «begynte å følge loven igjen» er ikke riktig.

Appendix om ”selve saken”: Etter det Pressens offentlighetsutvalg kan se er fremstillingen av selve saken, slik den er gjengitt over, dekkende. Fremstillingen er noe justert etter innspill fra Toft. Det er likevel så vidt ulik virkelighetsoppfatning mellom journalisten og kommunen på noen punkter at vi velger å gjengi uenigheten her, **men understreker at dette ikke har noen betydning for måten kommunen har håndtert innsynskrav på:**

Børge Toft sier ordfører signerte på en avtale der kommunen selger to tomter til Hotell Syv søstre AS, basert på en tidligere opsjonsavtale fra 2011, altså før han ble ordfører. Toft sier også at før ordfører signerte var den behandlet i formannskapet.

Jill-Mari Erichsen sier saken ikke var behandlet av formannskapet før kontrakten ble signert av ordfører. Det riktige var at saken var oppe som en orienteringssak på et formannskapsmøte, saken var dermed ikke politisk behandlet før ordfører signerte avtalen, fremholder hun.

Toft bestrider at «*I kontrakten med kommunen ble det gjort en avtale om at et parkeringshus skulle settes opp før tilbygget stor ferdig*», mens Jill-Mari Erichsen sier dette står klart og tydelig i reguleringsplanen.

Toft sier at det ikke er riktig at hotellet fikk frikjøpe *alle* p-plassene. Jill-Mari Erichsen sier det er realiteten, og påpeker at parkeringshuset ennå ikke er påbegynt. I kommunens egen planbeskrivelse går det frem at parkeringsplasser skal bygges før ferdigattest gis. Kommunen måtte derfor søke om dispensasjon fra sin egen reguleringsplan for å få åpnet hotellet og kulturhuset, påpeker Erichsen.

2.3 Asylbarnsaken

Det tar Bergens Tidende to måneder å få innsyn i dokumentene i en brennaktuell politisk sak. Innsynskravet kommer etter at BT først har avdekket kritikkverdige forhold. Justis- og beredskapsdepartementet besvarer først innsynskravet etter gjentatte purringer.

Saken gjelder: Det mest sentrale styringsdokumentet politiet har for sitt arbeid, inneholdt en alvorlig feil. Politiet har hatt ordre om å prioritere lengeværende asylbarn ved returer av asylsøkere uten lovlig opphold. Dette var stikk i strid med hva både justisministeren og statsministeren hadde sagt i Stortinget, og også med regjeringens skriftlig formulerte politikk på området. Ingen av de ansvarlige for justisfeltet, verken justisminister eller politidirektør, var kjent med den alvorlige feilen før Bergens Tidende gjorde dem oppmerksomme på den.

Bergens Tidende ble premiert med Skup-diplom 2014 for saken.

Journalister: En rekke journalister i BTs redaksjon. Journalist Tron Strand står bak dette innsynet.

19. 12. 2014: Justisminister Anders Anundsen oversender sitt svar på en rekke spørsmål til Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité. Det besto også av en betydelig mengde dokumenter som kunne belyse saken.

22.12. 2014: BT ringer Justisdepartementets kommunikasjonsavdeling for å be om innsyn i samtlige dokumenter (svar og vedlegg) som var oversendt. Kommunikasjonsrådgiveren sjekket det ut, og ba BT sende en innsynsbegjæring på epost. Den sendte BT til postmottak, med kopi til kommunikasjonsrådgiver.

6.1. 2015: Det har gått 14 dager, uten noe svar fra departementet. I forbindelse med at Anundsen orienterer Stortinget etter Aftenpostens mobilavsløringer, henvender BT-journalisten seg til kommunikasjonssjef Gunnar A. Johansen, forteller om innsynsbegjæringen og at han ikke hadde hørt noe. Johansen lover å sjekke ut saken.

20.1. 2015: Fortsatt ingen tilbakemelding fra departementet. BT sender en purring på epost til postmottak, JD-info, samt før nevnte kommunikasjonsrådgiver. Journalisten snakket også med Gunnar A. Johansen, og minnet ham på samtalen fra 6. januar, noe han da husket.

27.1. 2015: Kommer følgende svar: *“Viser til din søknad om innsyn i dokument 14/7697-15: Svar på spørsmål om utsendelse av lengeværende asylbarn. Omfanget av dokumenter i denne saken (65 vedlegg) og tekniske problemer med offentlig postjournal gjør at vi ikke har anledning til å behandle søknaden om innsyn før neste uke. Vi beklager ev. ulemper dette måtte medføre. Med vennlig hilsen Dokumentasjonssenteret Justis- og beredskapsdepartementet*

25.2. 2015: BT-journalisten får følgende epost:”

“JD har nå ferdigbehandlet innsynskrav i sak 14/7697-22, som i tillegg til dokumentene i sak 14/7697-15 også omhandler de resterende dokumentene som ble sendt til kontroll- og konstitusjonskomiteen den 22. januar i år. Hvis du ønsker å få overført innsynskravet fra sak 14/7697-15 til sak 14/7697-22 for dermed å få innsyn i dokumentene raskere, ber vi deg ta kontakt med dokumentasjonssenteret i JD på innsyn@jd.dep.no”

Journalisten fulgte oppfordringen.

26.2. 2015: BT blir varslet om at dokumentene nå var klar til oversendelse per post og på en CD, på grunn av størrelsen.

Journalistens kommentar: «Det var selvfølgelig svært viktig for oss å få innsyn i de oversendte dokumentene så raskt som mulig. Vi arbeidet på spreng med å sjekke, dobbeltsjekke og problematisere ulike utsagn, påstander og fakta i en sak som hadde utviklet seg til å bli dominerende på den nasjonale, politiske dagsorden. Dokumentene burde definitivt vært gjort tilgjengelig, i det samme øyeblikk som de ble oversendt Stortinget, bortsett fra de deler av enkeltdokumenter som var unntatt etter forvaltningslovens bestemmelser, og som identifiserte asylsøkere.

Den trenerende saksbehandlingen i Justisdepartementet førte til et intenst arbeid mot ulike kilder for å få tilgang til materialet på annen måte. Det er problematisk at muligheten for innsyn i dokumenter, i en avgjørende fase av en sak, avgjøres av journalisters adgang til bestemte kilder, og at vi ble stående maktesløse i forhold til offentlighetslovens bestemmelser.»

Justis- og beredskapsdepartementets kommentar ved kommunikasjonssjef Gunnar A. Johansen: «Etter våre retningslinjer for behandling av innsynssaker, så skal de avgjøres

senest innen tre virkedager. I den såkalte asylbarn-saken, hvor Bergens Tidende var det ledende medium, ble de retningslinjene brutt. Det må vi bare beklage.

I tidsrommet denne saken pågikk, skulle i all hovedsak de samme medarbeiderne i den aktuelle enheten i departementet sørge for faglig grunnlag for alle de mediehenvendelsene Justis- og beredskapsdepartementet besvarte, undersøke de faktiske forhold i saken på en rekke spørsmål fra Kontroll- og konstitusjonskomiteen, i tillegg til å behandle alle innsynsforespørselene. Det siste viste seg ikke å være mulig å gjennomføre innenfor de gitte fristene, og det skulle selvfølgelig ha vært kommunisert til Bergens Tidende at man ikke var i nærheten av å klare å behandle forespørselene innen rimelig tid. Kontakten mellom Bergens Tidende og Justis- og beredskapsdepartementet var omtrent daglig. Kommunikasjonsenheten gjorde en eller flere av journalistene oppmerksom på at vi var ekstremt presset når det gjaldt innsyn.»

2.4 Postjournal i Kristiansand

Innsyn i kommunens offentlige journal. Kristiansand kommune går fra søkbar offentlig postjournal, til en ikke-søkbar journal. Det gis ikke innsyn i hele den gamle postjournalen (13 år tilbake i tid). Sen behandling av innsynskrav.

Kristiansand kommune avpubliserte sin søkbare offentlig postjournal fra januar 2013 og 13 år tilbake i tid. Den nye postjournalen som ble lagt ut, inneholdt ikke det avpubliserte materiale, og inneholdt kun bilder av postjournalen slik at de ikke lenger kunne leses maskinelt.

Journalist/medium: Tarjei Leer-Salvesen, Fædrelandsvennen

Hva skjedde:

* Kommunen avpubliserte sin søkbare offentlige journal for årene 1999 – jan 2013 i januar 2013. Det skjedde uten forvarsel, og uten ærlig kommunikasjon. Det ble bare lagt ut en feilmelding i starten.

* Etter noen dager bad Fædrelandsvennen om en forklaring. Forklaringene varierte litt i starten, men i mars 2013 sa kommunens arkivleder at man ikke hadde til hensikt å republisere materiale som var fjernet fra nettet.

* Kommunen innførte et nytt system der man skrev ut offentlig journal og skannet sidene inn manuelt hver dag. Resultatet var at all tekst ble omgjort til bilder og ikke kunne leses maskinelt lengre.

* I april 2013 fikk Fædrelandsvennen et formelt møte med kommunen om saken. Avisen redegjorde for konsekvensene av dette for journalistikken i landsdelen. Innsyn i landsdelens viktigste kommune hadde med ett blitt mye vanskeligere. Kommunen bekreftet at det nå kom betydelig færre innsynsbegjæringer. Avisen krevde innsyn i alt materialet som var borte, og at kommunen innførte søkbar journal igjen. Kommunen sa nei til å lage søkbar journal fremover, men ville undersøke muligheten for å lage en login-løsning i de eldre journalene, etter modell av løsningen som ble laget av Difi for gamle EPJ.

* I mai 2013 omtalte Fædrelandsvennen offentlig hva som hadde skjedd med kommunens postjournaler. Politikerne reagerte, og lovet at kommunen skulle ordne opp og også skaffe seg søkbar journal. Administrasjonen satte i gang noen konsulenter med å utvikle en login-løsning og brukte en del skattepenger på det utover året.

* I januar 2014 konstaterte Fædrelandsvennen at ingen av løftene hadde blitt fulgt opp, og så på muligheten for å løse problemet selv.

* Tarjei Leer-Salvesen og Atle Brandt utviklet «Sørlandsporten», som ble lansert i juni 2014 med søkbar offentlig journal for Kristiansand kommune. Denne har imidlertid kun historikk tilbake til januar 2013. Kommunen utleverte fortsatt ikke offentlig journal for årene før.

* Sørlandsporten kunne lagets fordi kommunen er forpliktet til å utlevere sin journal. Selv om de valgte å utlevere hver eneste journalside som bilde, kunne Fædrelandsvennen «reparere» søkfunksjonen ved å kjøre alle sidene gjennom tekstgjenkjenningssystemet OCR. Redaksjonen knyttet seg til amerikanske IRE sin documentcloud, som er utviklet spesielt for redaksjonelle prosjekter.

* I oktober 2014 var Kristiansand kommune lei av at deres søkbare journal kun fantes hos Fædrelandsvennen, og kommunen fikk igjen på plass sin egen løsning. Fædrelandsvennen takket dem for det, men gjentok skriftlig kravet om innsyn i journalen for perioden 1999-januar 2013. Innsynskravet ble ikke realitetsbehandlet før i august 2015.

* I august 2015 kom et formelt avslag fra kommunen på innsyn i offentlig journal. Samtidig ble det opplyst at kommunen heller ikke kommer til å publisere materialet for egen kjøp i login-løsningen som nå er ferdig utviklet og fungerer teknisk. I mellomtiden hadde kommunen blant annet fått utarbeidet en egen risikovurdering om hva som kan skje dersom materialet i offentlig journal leses av journalister eller andre som kan tenkes å benytte det til annet enn hva det var ment som, nemlig en postliste.

* Fædrelandsvennen klagde på vedtaket og fremholdt at offentlig journal nettopp bør være offentlig tilgjengelig. Klageinstans er fylkesmannen i Vest-Agder.

* Som følge av klagen kom det et «omgjøringsvedtak» fra kommunen, der kommunen erkjente at man ikke hadde juridisk grunnlag for å nekte å utlevere offentlig journal. Kommunen føyde samtidig til at man likevel ikke hadde til hensikt å utlevere journalen. I stedet skulle man nå fortløpende, i et tempo man antydte vil være meget sakte på grunn av ressursmangel, publisere dette i kommunens egen løsning.

* Fædrelandsvennen klaget igjen, denne gang på tempoet i gjennomføringen.

* Status 23/9 er at saken ligger til behandling hos Fylkesmannen i Vest-Agder. I 35 måneder har Kristiansand kommune unnlatt å utlevere offentlig journal.

Kommunens kommentar:

Kristiansand kommune har fått oversendt innsynssaken som beskrevet over. Kommunen har valgt å ikke gi noen kommentar, men viser i til sitt tilsvarende i klagesaken hos Fylkesmannen i Vest-Agder.

Her skriver kommunen:

Tarjei Leer-Salvesen har i medhold av offentleglova krevd utlevering av tidligere publiserte offentlige journaler for Kristiansand kommune for perioden 2000 til 2013.

Kommunen har etterkommet kravet i brev av 1. september 2015. Det er samtidig gitt varsel om at en innsynsforespørsel av denne størrelsesorden vil ta lang tid. Arbeidet med utleveringen må utføres som en del av Dokumentsenterets daglige driftsoppgaver, og må ikke i urimelig grad gå på bekostning av de faste oppgavene.

I e-post av 8. september 2015 er det mottatt krav fra Tarjei Leer-Salvesen om at de offentlige journalene skal gjøres tilgjengelig i søkbar form i løpet av to uker. Hvis dette ikke oppfylles kreves det utlevering av materialet slik at de selv kan gjøre nytte av det.

Kommunen kan ikke etterkomme kravet om utlevering av journalene i løpet av en to ukers periode. Vi viser til vår begrunnelse i brev 1. september, hvor det utdypes hvorfor saksbehandlingen vil ta lang tid. Innsynskravet er slik vi oppfatter det helt ekstraordinært stort. Det fremgår av Justisdepartementets veileder at *«dersom innsynskravet er ekstraordinært stor, til dømes der saka omfatter fleire av dokumenta inneheld opplysningar som er omfatta av teieplikt, må det godtakast at handsaminga av kravet tek lang tid»*. Innsynskravet i denne saken er på om lag 40 000 sider per år i en 13 års-periode.

Leer-Salvesen argumenterer med at han ikke kan *«vente i årevis på å få innsyn i en journal som alltid skal være tilgjengelig på forespørsel»*. Som påpekt i brevet 1. september, vil det fortløpende bli gitt innsyn i nærmere spesifikke journaler/saksdokumenter som utbes.

2.5 Innsyn i oljefondet

På grunn av en unntaksbestemmelse i forskrift til offentleglova, har Norges Bank Investment Management (NBIM) hjemmel til å unnta samtlige dokumenter tilknyttet investeringen i Formel 1-selskapet Delta Topco, både hvilke vurderinger Oljefondet gjorde i forkant for investeringen, om det var mulig å selge aksjene, om Norges Bank hadde mulighet til å stemme for aksjene eller om Formel 1-selskapet Delta Topco betaler renter for lånet. Dermed blir det opp til NBIM hva de ønsker å gi ut om dette.

For andre selskaper Oljefondet eier aksjer i, har NBIM valgt å offentliggjøre en del opplysninger en gang i året, som investert beløp i hver enkelt aksje og andel aksjer og stemmeandel i enkeltelskaper. Det gjelder ikke for Delta Topco. Her er begge deler unntatt. Begrunnelsen NBIM oppga var at dette var «underlagt konfidensialitet» i forbindelse med «avtalen som er inngått ifm. transaksjonen».

Innsynet gjelder: Dagens Næringsliv (DN) ønsket å undersøke særlig risikable investeringer foretatt av Oljefondet. En av disse var aksjekjøp og utlån av penger til Delta Topco, Ltd., som arrangerer Formel 1.

Journalist/medium: Dagens Næringsliv/ Gøran Skaalmo og Knut Gjernes

Det kritikkverdige her går først og fremst på gjeldene rett – at det finnes en unntaksbestemmelse i offentlighetsforskriften § 1 bokstav b som gjør det mulig å unnta

samtligte dokumenter som handler om Oljefondets formuesforvaltning, eller som det står i forskriften: «dokument knytte til formuesforvaltning hos rettssubjekt som har slik forvaltning som føremål». Ingen av avslagene fra NBIM ble påklaget, så det er ikke grunnlag for å si at NBIM urettmessig holdt tilbake informasjon. Etter utvalgets syn er det likevel grunnlag til å stille spørsmål ved en lovbestemmelse som legger opp til så omfattende hemmelighold. Konsekvensene av dette unntaket er god anledning til å nekte innsyn i dokumenter som er nødvendig for å ettergå investeringer. Dermed har offentligheten dårligere mulighet til å kontrollere hvordan NBIMs forvaltning av oljefondet faktisk gjennomføres.

Hva skjedde?

DN ba om innsyn i stemmegivning i generalforsamling for Delta Topco, for å kunne se hvordan fondet agerer i forhold til prinsippene om eierskapsutøvelse. Dette fikk de avslag på, med henvisning til unntaksbestemmelsen i forskriften.

DN fikk heller ikke innsyn i:

Krav om innsyn i reiseregninger for de fire personene som har vært involvert i Formel 1-investeringen til steder og på datoer som korresponderte med

Formel 1-løp i sesongen 2012- 2013. Dette ble avslått med henvisning til Sentralbanklovens §12, om ansattes taushetsplikt.

Krav om innsyn i dokumentene knyttet til vurdering av «stapled security», herunder kommunikasjon med Finansdepartementet og Norges Bank om disse vurderingene.

Begrunnelsen var flere: at dokumentene var unntatt gjennom forskrift, slik at offentleglova ikke gjaldt, de var interne og de var underlagt lovbestemt taushetsplikt.

Journalistenes kommentar: «I dette tilfellet, investeringen i Formel 1, mener vi hemmelighold av verdi, antall aksjer og antall stemmer i et selskap, samt taushetsbelegging av hvordan regelverket for fondet er praktisert og fortolket for å legge til rette for denne kontroversielle investeringen, var kritikkverdig. Det er et eksempel på at regelverket står i veien for eller kan brukes til å hindre legitim offentlig innsikt i hvordan oljeformuen disponeres og forvaltes.»

Kommentar fra NBIM ved Thomas Sevang: «Norges Bank, og dermed Oljefondet, er omfattet av offentleglova, men en del opplysninger er taushetsbelagte i medhold av denne loven og etter sentralbankloven. Samtidig er det fastsatt ved forskrift at offentlighetsloven ikke gjelder «dokument knyttet til formuesforvaltning hos rettssubjekt som har slik forvaltning som føremål».

Vi følger loven, og det er god dekning for å hevde at vår praksis er fullt ut i tråd med krav og føringer i offentleglova. I samtlige klagesaker om avslag på innsyn i dokumenter og/eller opplysninger har Norge Bank/Oljefondet fått medhold i sin lovforståelse. Dette gjelder også klager som har gått til Sivilombudsmannen.»

I dialogen med DN vedrørende denne saken svarte på vi 30 - 40 spørsmål, blant annet oppgav vi eierandelen til fondet. Vi ga også et to-timers langt intervju der flere i DN's redaksjon var til stede. Informasjon om markedsverdi og eierandel for alle fondets investeringer, inklusive denne, ligger på våre hjemmesider.»

2.6 Hemmelighold i Stavanger kommune

Stavanger Aftenblad avslørte at formannskapet i Stavanger i 2012 og i 2014 hadde inngått hemmelige forlik i flere saker der det ble fremmet erstatningskrav mot kommunen. Videre avdekket de en praksis som strakk seg flere tiår tilbake i tid der formannskapet behandlet alle klagesaker der de var klageinstans, som klager over avslag på kommunal bolig, barnehageplass, erstatning mv, bak lukkede dører.

Journalister/medium:

Hans Petter Aass, Thomas Ergo, Geir Søndeland, Stein Halvor Jupskås

Hva var kritikkverdige:

Brudd på kravene i kommuneloven om åpne møter i folkevalgte organ (§31). Formannskapet hadde i flere tiår behandlet bestemte saker bak lukkede dører uten at det forelå vedtak, eller at møtene ble annonsert på forhånd eller protokollført. Avtaler mellom kommunen og private med konfidensialitetsklausuler. Brudd på kravene om journalføring.

Hva skjedde?

Vinteren 2014 fikk Stavanger Aftenblad tips om en kommende rettssak mot kommunen. Saken gjaldt krav om erstatning som følge av mobbing ved en skole. Men erstatningssøksmålet ble trukket i siste liten fra Stavanger tingrett våren 2014, angivelig fordi partene hadde inngått forlik. Aftenbladet fikk via egne kilder vite at forliket var hemmelig og trolig skulle godkjennes av formannskapet i Stavanger kommune en angitt dato. Problemet var at det ikke eksisterte noe møte i formannskapet på kommunens oversikter med den aktuelle saken. Aftenbladet ba derfor om innsyn i sakslisten til det møtet de antok at godkjenningen av forliket skulle skje. Kommunen bekreftet da det aktuelle møtet og at det var en erstatningssak, men nektet å si noe som helst om hva saken ellers handlet om.

Aftenbladet fikk også tips om at rådmannen i saksfremlegget argumenterte med at en eventuell rettssak ville føre til omdømmetap som følge av sterk medieeksponering, og derfor anbefalte at formannskapet skulle godkjenne forlikens avtalen på en utbetaling på rundt en halv million kroner, og at partene skulle forplikte seg til konfidensialitet.

14. august valgte en politiker i formannskapet å gi ut forlikens avtalen og diverse dokumenter tilknyttet formannskapets behandling av disse sakene, til publisering i Stavanger Aftenblad. Vedkommende politiker sto åpent fram med navn. Lekkasjonen førte til en diskusjon i formannskapet om det var grunnlag for politianmeldelse som følge av brudd på taushetsplikt, men de valgte å ikke gå videre med dette.

Stavanger Aftenblad ba deretter om oversikt over hvilke andre saker som formannskapet hadde behandlet uten at de var kjent for offentligheten. Slik dukket det opp nye, ukjente erstatningsutbetalinger til mennesker som hadde blitt sviktet av det offentlige i oppveksten. I løpet av halvannet år hadde kommunen i hemmelighet betalt ut nærmere fem millioner i erstatning til privatpersoner.

Opplysningene førte til at kommunen innrømmet at de gjennom flere tiår systematisk har brutt kommuneloven ved å operere med én hemmelig og én offentlig versjon av hva som faktisk skjer på politiske møter i Stavanger. Bare siden nyttår i 2009 hadde formannskapet og

kommunalstyrene for levekår, kultur og idrett behandlet 149 saker som ikke var ført opp på den offentlige delen av møteinnkallinger, sakslister og protokoller fra møtene.

Etter press fra Aftenbladet ble hundrevis av hemmeligholdte saker fra det siste tiåret lagt ut på kommunens hjemmeside.

Byens ordfører ga umiddelbart beskjed om at hun ville rydde opp og at praksisen med de hemmelige møtene skulle opphøre. I 2014 ble det etablert et åpenhetsutvalg som skulle gjennomgå offentlighetspraksisen i Stavanger kommune, og hun erklærte at Stavanger skulle bli en foregangskommune i Norge innen åpenhet.

Journalistenes kommentar:

«Den første avsløringen av at formannskapet hadde inngått hemmelig forlik om erstatningsutbetaling til et mobbeoffer, førte til et ras av henvendelser fra mobbeofre til byens advokater. Kommunens mangeårige hemmelighold har undertrykt en offentlig debatt, og interessene, til noen av samfunnets mest utsatte. Aftenbladet avslørte flere skjulte millionutbetalinger til mennesker som hadde blitt sviktet av det offentlige.

Vår gransking av disse sakene viser en kommune som har skjult kontroversielle saker, og folkevalgte som i all hemmelighet har avslått 99 prosent av klagene fra byens borgere.»

Kommentar fra Stavanger kommune ved kommunikasjonssjef Marianne Jørgensen:

«Stavanger kommune ønsker å være en foregangskommune innen åpenhet, og jobber aktivt med sikte på stadig bedre praksis. Samtidig vil det alltid stå sentralt for kommunen å gi enkeltmennesker den korrekte beskyttelse og diskresjon som er lovpålagt.

Uten å gå nærmere inn i casebeskrivelsens enkeltheter og korrekthet, kan det slås fast at mediepågangen satt skjerpet fokus på kommunens håndtering av saker og offentlighet. Det er en del av bildet at sakene det vises til ble publisert etter offentlighetsloven før overgangen til digitale løsninger. Det har selvsagt aldri vært en intensjon å holde opplysninger tilbake, og medieoppmerksomheten bidro til å avdekke at våre tekniske løsninger for publisering av taushetsbelagt informasjon ikke var gode nok. Samlet har media gjennom å sette søkelys på offentlighet i taushetsbelagte saker, bidratt til bedre praksis og styrket kompetanse i Stavanger kommune».

2.7 Brannvesenet på Romerike

Fratredelsesavtale mellom Øvre Romerike Brannvesen og avdelingsleder for beredskap inneholdt konfidensialitetsklausul. Brannvesenet mente årsaken til at Beredskapslederen måtte gå var taushetsbelagt informasjon.

Innsynet gjelder: Beredskapslederen sluttet plutselig i mars 2014, og ledelsen i brannvesenet uttalte til flere medier at de vurderte å politianmelde den ansatte for økonomisk utroskap. Brannvesenet nektet imidlertid å uttale seg om det konkrete faktum i saken, og de avsto innsyn i fratredelsesavtalen.

Journalist/medium: Thomas Frigård, Raumnes.

Hva var kritikkverdig: Brudd på offentlighetsloven. Manglende åpenhet. For vid tolkning av taushetsplikten.

Hva skjedde?

*11. mars 2014 ba journalisten Øvre Romerike Brannvesen om innsyn i fratredelsesavtalen mellom brannvesenet og avdelingslederen.

*12. mars ble innsynskravet avslått av brannvesenet med hjemmel i offentlighetslovens §13 (1) om taushetsplikt for personlige forhold og 12c (unntak for resten av dokumentet).

*Avslaget ble påklaget av journalisten 22. april.

*Brannvesenet opprettholder sitt avslag 28. april:

«Partene har inngått en avtale om fratredelse. Dette er ingen tjenestemessig reaksjon. Etter selskapets oppfatning er avtalen av en slik art at det alt vesentlige innholdet beskriver forhold som er å betrakte som personlige for den tilsatte.»

*28. april ble klagen oversendt fylkesmannen i Oslo og Akershus til videre klagebehandling. Journalisten peker på at taushetsplikten som er knyttet til arbeid for det offentlige skal tolkes snevrere enn det som gjelder ellers, og at en fratredelsesavtale i seg selv ikke faller inn under definisjonen taushetsbelagte opplysninger. Det er innholdet i en fratredelsesavtale som avgjør om opplysningene omfattes av taushetsplikten eller ikke, og dette må hvile på en konkret, og objektiv juridisk vurdering. Det ble også vist til at brannvesenet skal gi livsviktige tjenester til 100 000 innbyggere på Øvre Romerike, og at avdelingslederen for beredskap således er en betrodd stilling for det offentlige.

*26. mai ble brannvesenets avslag på innsyn stadfestet av Fylkesmannen.

*29. november klaget journalisten saken inn til Sivilombudsmannen.

*3. mars 2015 kom Sivilombudsmannen med en uttalelse i saken, sak 2015/1210. Sivilombudsmannen viste til at selv om offentliggjøring av avtalen kan føre til spekulasjoner til årsaken til fratredelsen, så er ikke dette nok til å unnta hele avtalen etter taushetsbestemmelsen. Sivilombudsmannen viste også til at en konfidensialitetsklausul i en sluttavtale ikke begrenser allmennhetens innsynsrett. Fylkesmannen ble bedt om å foreta en ny vurdering av saken.

*23. april foretok Fylkesmannen en ny vurdering av saken. Med unntak av et avsnitt i avtalen ble brannvesenet bedt om å gi innsyn i fratredelsesavtalen. Fylkesmannen gikk nå vekk i fra at en fratredelsesavtale i seg selv faller inn under taushetsbelagt informasjon.

*Fylkesmannen mente imidlertid at et avsnitt av avtalen kunne utlevere eller skade den ansatte i allmennhetens øyne, og derfor mente Fylkesmannen at dette avsnittet måtte unntas offentlighet.

*6. mai fikk journalisten innsyn i fratredelsesavtalen.

Journalistens kommentar:

Både brannvesenet og Fylkesmannen har en for vid tolkning av hvilke opplysninger som faller inn under taushetsbelagt informasjon. Dette fører til at forvaltningen hemmeligholder dokumenter som det i realiteten mangler hjemmel for å kunne unnta offentlighet. Brannvesenet undertegnet en konfidensialitetsavtale med den ansatte, der partene pålegger hverandre en taushetsplikt som er mer omfattende enn det Offentlighetsloven og Forvaltningsloven åpner for.

Tilsvar fylkesmannen i Oslo og Akershus:

«Etter en fornyet gjennomgang av saken, og sett hen til ombudsmannens uttalelse kom fylkesmannen fram til at det faktisk at avtalen gjaldt en fratredelse neppe er en så sensitiv opplysning som vi først la til grunn. Vår fornyede vurdering viser at vi hadde lagt til grunn en for vid forståelse av vilkåret «noens personlige forhold. Fylkesmannen vil i andre sammenlignbare saker legge vekt på ombudsmannens uttalelse i denne saken og vårt endelige vedtak.»

«Det er selvsagt uheldig når forvaltningen fatter vedtak som ikke er gyldige. Når det er sagt, viser også denne saken betydningen av ombudsmannens rolle i forvaltningssaker. Etter som offentleglova er et rettsområde med relativt få juridiske kilder, er fylkesmannen glad for at ombudsmannen tar opp innsynssaker til behandling og at det blir gitt uttalelser som kan anvendes i senere saker.»

Tilsvar Øvre Romerike Brann- og redning

«Avtalen beskriver detaljer rundt fratredelsen, som vi vurderte til å ha liten interesse for allmennheten. Avtalen inneholder opplysninger som kan skade vår tidligere medarbeider. Avtalen var ikke laget med tanke på at den skulle offentliggjøres. Dette var en avtale mellom to parter. Vi som arbeidsgiver har et ekstra stort ansvar for å skjerme våre medarbeidere i en særdeles vanskelig fase i yrkeslivet. Personvernet står sterk i brannvesenet. Vi kan ikke bare utlevere våre medarbeidere til offentligheten når de gjør feil. ØRB skal være en trygg arbeidsplass som medarbeideren kan stole på.»

«Det er også et faktum at vi fikk medhold av Fylkesmannen i sitt vedtak i klagesaken. Dette betyr at vi gjorde en god vurdering i saken. Vi har ingen spesiell vid tolkning av bestemmelsene om taushetsplikt. Vi ser ikke behov for endre våre saksbehandlingsrutiner i slike saker med bakgrunn i denne saken.»

2.8 Forsvaret i Riksarkivet

Innsyn i Forsvarets avleverte arkiver til Riksarkivet. Fordi dokumentene er graderte, hevder Riksarkivet de ikke kan gis ut uten at hvert dokument gjennomgås konkret. Dette til tross for at det følger av kongelige resolusjonen av 7. oktober 1988 at beskyttede dokumenter utstedt etter 1. januar 1955 automatisk skal avgraderes, hvis det ikke har skadevirkning for rikets sikkerhet.

Journalist/medium: Ola Karlsen, ABC Nyheter

Innsynet gjelder: Innsyn i Forsvarets avleverte arkiver til Riksarkivet. Arkivene inneholdt dokumenter fra saker datert før 1988.

Hva skjedde:

8. januar 2013 ble det sendt et krav om innsyn i dokumenter som Forsvaret hadde avlevert til Riksarkivet.

Dette omhandlet saker som var datert før 1988 da det ble bestemt at det skulle finne sted en automatisk avgradering etter 30 år, hvis ikke dokumentene inneholdt opplysninger som fortsatt var skjermingsverdige.

Etter som Forsvaret de siste årene har lagt ned en rekke avdelinger har dokumentmengden hos Riksarkivet ekspandert.

Mange av dokumentene var/ er naturlig nok graderte. Men disse sakene skal ha vært vurdert ved Forsvarets eget bortsetningsarkiv før levering til Riksarkivet.

17. januar samme år svarte Riksarkivet at denne bestemmelsen bare gjaldt graderinger foretatt etter 1988.

I samme brev skriver Riksarkivet: "Riksarkivet oppbevarer betydelige arkiver med slike eldre graderinger, som i praksis er sperret for innsyn fra andre enn Forsvarets eget personell".

Materialet som er avlevert Riksarkivet er sirlig oppført i lange lister og kategorisert i mapper av ukjent størrelse som har kun generelle benevnelser. Det gjør det samtidig umulig å spesifisere et innsynskrav ut over mappenivå.

I flere klagerunder har det blitt påpekt at både Riksarkivet og Forsvaret må basere seg på en feilaktig forståelse av den kongelige resolusjonen av 7. oktober 1988 som omhandler automatisk avgradering.

I resolusjonen ble det fastsatt at beskyttede dokumenter utstedt etter 1. januar 1955 automatisk skal avgraderes, hvis det ikke har skadevirkning for rikets sikkerhet.

I utgangspunktet ønsker ikke Riksarkivet å motta materiale som er gradert. Men i dette materialet, som omfatter mange hundre hyllemeter, er gradert, klausulert og fritt tilgjengelig materiale blandet.

Det innebærer i praksis at Forsvaret, som eier av dokumentene, må gå fysisk gjennom hvert eneste krav om innsyn. Riksarkivet har naturlig nok ikke kompetanse eller lov til å gi innsyn i gradert materiale.

Det har blitt lovet at en av Forsvarets pensjonister skal få plass hos Riksarkivet for å gå gjennom de avleverte dokumenthaugene. Når det skjer er usikkert.

I praksis innebærer det at man må gå gjennom materiale som allerede er vurdert av Forsvaret bortsettingsarkiv nok en gang.

Og det betyr at innsynskrav ikke blir behandlet så raskt som offentleglova legger opp til, og alt innsyn i dette omfattende materiale blir egentlig stanset.

Journalistens kommentar: Dette er uholdbart, både ut fra et innsynperspektiv, men også ressursmessig. Denne praksis er i direkte strid mot det bildet Forsvaret oppstiller i blant annet det 76 sider store annonsebilaget "Innsats" som ble publisert våren 2015. Her heter det på side 7 om behandlingen av norsk forsvarshistorie: "De fleste dokumenter blir avgradert og frigitt. Men noen forblir hemmelig og lagres ved Forsvarets avdelinger".

Hadde det vært tilfelle skulle alle dokumenter avlevert Riksarkivet være fritt tilgjengelige. Det er de ikke.

Forsvarets kommentar fra Sjef Forsvarets arkivtjeneste, oberstløytnant Jan Stenseth:

Vi ønsker ikke å kommentere dette nå. Forsvarets arkivtjeneste (ATJ) er imidlertid i dialog med Riksarkivet om de problemstillinger du tar opp og skal innen utgangen av september gjennomføre et arbeidsmøte hvor disse temaene skal diskuteres.

Riksarkivet ved underdirektør Erland Pettersen skriver at de beklager at saken har tatt tid, men mener Riksarkivet "har gjort det vi kan innenfor gjeldende regelverk" og også holdt journalisten orientert.

Riksarkivet er også i dialog med Forsvarets arkivtjeneste om å få gjennomført «vurderinger av avgraderinger» og at det er avtalt et møte om dette i løpet av september. Vår ambisjon er at arbeidet vil starte umiddelbart etter at møtet er avholdt.

Riksarkivet mener også at de legger til grunn en korrekt forståelse av regelverket, og viser til Kongelig resolusjon av 7. oktober 1988 (Forskrift om nedgradering) og særlig punkt I.

Riksarkivet bemerker at det er riktig at «hovedregelen» er at dokumenter eldre enn 1. januar 1955 er nedgradert. Det fremgår imidlertid av nevnte kgl. res. at det finnes klare og uttrykkelige unntak fra denne hovedregelen.

Riksarkivet viser dessuten til reglene om avgradering §§ 2-5 og 2-6 i Forskrift om informasjonssikkerhet av 1. juli 2001 (forskrift gitt i medhold av sikkerhetsloven), og særlig til § 2-5 andre ledd første punktum.

Riksarkivet viser videre til reglene om «prosedyrer ved henvendelse om innsyn» i «sikkerhetsgradert informasjon» i Forskrift om informasjonssikkerhet av 1. juli 2001 (forskrift gitt i medhold av Sikkerhetsloven) § 2-13 andre ledd første punktum: «Er det en annen virksomhet enn utsteder som får henvendelsen om innsyn skal virksomheten som får henvendelsen uten ugrunnet opphold kontakte utsteder for vurdering av avgradering.»

Det følger altså av forskriften § 2-13 at når du ber om innsyn hos Riksarkivet, må vi henvende oss til Forsvaret og anmode Forsvaret om å foreta «vurdering av avgradering».

2.9 Selvmord i psykiatrien

Store forskjeller mellom ulike fylkesmenn da Adresseavisen ba om innsyn i selvmordsaker. Ettersom de fylkesmannsembetene som avsto innsyn, har fått medhold etter klage til departementet, har vi ikke grunnlag for å rette rettslig kritikk for disse fylkesmennenes praksis. Det er likevel verdt å merke seg at det noen fylkesmenn fikk til, var umulig for andre. Saken viser også ulik praksis for håndtering av spørsmål om videreformidling av samtykke, offl. § 13(3).

Innsynene gjelder: Fylkesmennenes gjennomgang av såkalte «uventede» dødsfall i psykisk helsevern i spesialisthelsetjenesten, i tillegg til Statens Helsetilsyns uttrykkninger i samme type saker.

Journalist/medium: Mari K. By Rise og Lajla Ellingsen, Adresseavisen

Hva skjedde:

Adresseavisen sendte innsynsbegjæring til samtlige fylkesmenn i landet om innsyn i selvdrapssaker de siste to årene (2010 til ut 2012) i deres nedslagsfelt, og til Statens Helsetilsyn der noen av de mest alvorlige sakene (utrykningssakene) behandles.

Innsynskravet omfattet maks 20 saker per instans, og ble begrunnet på følgende måte:

«Målet er å kunne si noe om mulige årsaker, fellestrekk og systemsvikt. Dette er forutsetningen for å si noe om hvilke tiltak og forebyggende arbeid som egner seg. Medias oppmerksomhet rundt dødsfall og uheldige hendelser på sykehusene, handler nesten uten unntak om somatikken. Til tross for at selvmord kan utgjøre halvparten av dødsfallene. Dette er uttrykk for en generell trend: Psykiatri topper sjelden nyhetsbildet. Etter vårt syn, er det i seg selv en selvstendig grunn til å gå dypere inn og belyse dette journalistisk»

1. Mange av fylkesmennene svarte ikke på henvendelsen. Etter gjentatte purringer ble begjæringen avslått. Begrunnelsen var at arkivene deres var vanskelig å søke i etter slike saker, og at arbeidsmengden derfor ville bli uforholdsmessig stor. Arbeidet måtte gjøres manuelt, ble det sagt. Innsynskravet oppfylte derfor ikke vilkåret om at innsynet må gjelde en bestemt sak eller saker av en bestemt art, offl. § 28.

2. Fire av fylkesmennene (blant annet to av de største i landet og hvor det er flest slike saker - nemlig Hordaland og Sør-Trøndelag) innvilget (delvis) innsyn (sladding av personsensitive opplysninger). I tillegg innvilget også Statens Helsetilsyn innsyn i seks utrykningssaker.

Samtlige avslag ble påklaget. I klagen argumenterte Adresseavisen med at innsynskrav nettopp gjaldt en bestemt type saker; selvmord i psykiatrien, videre at dette ikke ville innebære en urimelig arbeidsmengde, da det er mulig å identifisere sakene ut fra oversikten embetet har over det totale antall varselssaker.

Endelig ble det vist til at fire fylkesmenn hadde innvilget innsynet - dersom det var en overkommelig arbeidsmengde for disse, så burde det samme forventes av de andre også. Spesielt siden to av de største embetene hadde innvilget.

Det tok fire måneder fra Adresseavisen sendte den første klagen, til de fikk svar. Helsedepartementet ga medhold til fylkesmennene, og opprettholdt avslagene. Departementet viste til veilederen til offentlighetsloven, pkt. 9.1, der det vises til et eksempel: *«Det kan i utgangspunktet ikke kreves innsyn i alle saker som gjelder godkjenning av utslipp fra Statens forurensningstilsyn for de siste tre årene»*. Departementet mente dette innsynskravet gjaldt noe lignende, som ville medføre en for stor arbeidsmengde for fylkesmennene.

Adresseavisen valgte da å forholde seg til de fylkesmennene som hadde innvilget innsyn. Men da Fylkesmannen i Hordaland sendte over sakene, oppsto et nytt stort problem. De hadde konsekvent sladdet saksforløpet i sin helhet, det var ingen mulighet til å finne ut hva som faktisk hadde skjedd. De hadde også sladdet sine egne vurderinger av hvorfor de mente det som hadde skjedd var kritikkverdige.

Adresseavisen klagde over den omfattende sladdingen. I klagen ble det stilt spørsmål ved at opplysninger om saksforløpet og deres egne vurderinger av kritikkverdige forhold ble sett på som taushetsbelagt informasjon etter forvaltningsloven §13(2).

Som følge av klagen snudde Fylkesmannen og ga likevel innsyn i alt som ikke røpet identiteten til dem det gjaldt.

Deretter ba Adresseavisen om at Helsetilsynet og fylkesmennene som hadde innvilget innsyn, videreformidlet spørsmål om samtykke til personer som har krav på taushet, etter offl. § 13-3.

Dette følger også av Justisdepartementets rettleder til Offentlighetsloven: *«Vedkomande som krev innsyn i eit dokument som inneheld opplysningar som er underlagde teieplikt, kan krevje at forvaltninga legg spørsmålet om det skal givast innsyn fram for den som har krav på tystnad. Forvaltninga har i så fall ei plikt til å gjere dette, jf. offentleglova § 13 tredje ledd.*

Statens helsetilsyn videreformidlet brevet slik de skal, men det gjorde ikke de andre fylkesmennene. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag avslo med den begrunnelse at de ikke kunne vite hvem som var pårørende i enhver sak, og at belastningen på pårørende uansett kunne bli for stor.

I samtlige saker der brevet ble sendt videre, tok de pårørende kontakt med Adresseavisen

Adresseavisen valgte å påklage de andre fylkesmennenes reservasjon fra å sende fra seg brevet, men departementet fastholdt at de hadde anledning til å unnlate å sende videre brevet fra oss.

Journalistens kommentar: I et vanskelig felt med store personvernmessige hensyn og etiske dilemmaer er det viktig å forklare prosjektet godt overfor dem som mottar begjæringen, slik at de som skal vurdere dette kan se samfunnsnyttene. I denne saken har praksisen rundt innsynsbegjæringene, både i de konkrete sakene, og mht å videresende brev til pårørende, vært høyst forskjellig - uten at det er begrunnet på noen måte. Vi er glad for at Statens Helsetilsyn og fire fylkesmenn så det samfunnmessige poenget med faktisk å gi innsyn. Men vi forstår ikke hvorfor de andre samtidig kunne få medhold i at arbeidsmengden ville bli uforholdsmessig stor. Og mens fylkesmennene mente at det ville bli en for stor belastning å motta brev fra oss, valgte altså samtlige familier som fikk et brev å ta kontakt. Det kan indikere at de ikke ønsket den «beskyttelsen» fylkesmennene anførte.

2.10 Kilden teater, Kristiansand

Innsynskrav i 26 dokumenter om ulike arbeidskonflikter ved kulturinstitusjonen Kilden Teater og konserthus tok 361 dager å behandle.

Innsynet gjelder: Arbeidskonflikter ved Kilden Teater og konserthus under direktør Bentein Baardsons ledelse

Journalist/medium: Tarjei Leer-Salvesen, Fædrelandsvennen

Hva var kritikkverdige: Lang saksbehandlingstid (361 dager). Uforenlig med saksbehandlingsreglene i offentleglova om behandling «uten ugrunnet opphold».

Hva skjedde:

* 4. juni 2014 bad Fædrelandsvennen om innsyn i en rekke dokumenter knyttet til arbeidskonflikter ved Kilden Teater og konserthus under daværende direktør Bentein Baardsons ledelse.

* Foretaket Kilden Teater og konserthus er interkommunal og helt offentlig eid, og er underlagt lov om offentlighet i forvaltningen.

* 20. juni 2014 fikk Fædrelandsvennen avslag på det meste, og anket til Fylkesmannen i Vest-Agder for å be dem se på saken og vurdere bruken av meroffentlighetsprinsippet.

* 361 dager senere, den 10. juni 2015, fikk avisen medhold i at ett av dokumentene kan utleveres. Et par av de andre dokumentene ble utlevert i sladdet utgave da Kilden leste klagebrevet. Brevet om medhold kom først frem til avisen den 16. juni 2015. Da var det gått 361 dager siden klagen ble formulert.

*Den lange saksbehandlingstiden av klagen gjorde at direktøren rakk å varsle sin avgang, og en ny etterfølger kom også på plass før innsynet i arbeidskonflikt-dokumentene ble behandlet.

Journalistens kommentar:

Jeg må vel nøkternt konstatere at når klagebehandling tar 361 dager, så går fort piffen ut av en aktuell nyhetssak.

Kommentar fra Fylkesmannen ved seniorrådgiver ..

«Vi beklager på det sterkeste at behandlingen av denne saken tok altfor lang tid. Dette skyldes i hovedsak intern omorganisering og flytting av saken mellom nye saksbehandlere. Vi har ingen merknader utover dette».

2.11 Et varslet drap

Journalist i Dagbladet Gunnar Thorenfeldt opplevde store problemer med tilgang til opplysninger fra krisesenter, kommune og politi da han forsøkte å ettergå hva offentligeinstanser foretok seg i forkant av at en kvinne ble skutt og drept av sin eks-samboer vinteren 2012.

Innsynet gjelder:

15. oktober 2012 ble Anna Medvedeva funnet drept i et skjul ved Grønkjær skisenter. Da hadde hun i over fire måneder gjentatte ganger bedt om å få hjelp til å beskytte seg mot sin voldelige eksamboer. 26 timer før hun ble funnet drept hadde hun ringt politiet fra bagasjerommet til drapsmannen.

Med utgangspunkt i spørsmålet: ”Hvorfor klarte ikke samfunnet å beskytte Anna» ville Dagbladet kartlegge så mye som mulig av hendelsesforløpet de siste månedene før Anna ble funnet drept. Etter hvert kunne avisa dokumentere hvordan politiet og krisesentrene ikke ville offentliggjøre opplysninger som satte dem selv i dårlig lys, hvordan krisesenteret hadde en praksis hvor de sletter journaler, og hvordan logger og journaler viste en helt annen historie enn det instansene tidligere hadde fortalt.

Journalist/medium: Gunnar Thorenfeldt/dagbladet

Hva var kritikkverdige?

Deler av denne saken handler vel så mye om svakheter ved lovverket, som kritikkverdige forhold i forvaltningen. Fordi det ikke finnes klare bestemmelser for opphevelse av taushetsplikt overfor døde personer, blir taushetsplikten et stengsel ikke bare for kritisk journalistikk, men også for at etterlatte kan få ut informasjon. Dette hindrer evaluering og læring etter denne type hendelser, og gjør at etterlatte ofte må innfinne seg med mange ubesvarte spørsmål.

Samtidig handler saken også om en alt for omfattende tolkning av taushetsplikten, om sletting av journaler på krisesenter og om manglende innsyn hos politiet.

Hva skjedde?

***Tilgang til journalen til en avdød person – hvem kan gi samtykke og hva er taushetsbelagt informasjon?:**

I 2013 ba Dagbladet, med samtykke fra Anna Medvedevas pårørende, om innsyn i Medvedevas journaler fra Betzy krisesenter i Drammen kommune. Krisesenteret ville kun gi ut den siste journalen, hvor det sto at Anna «fikk tilbud om å fortsette å være daglig bruker hos oss og ta kontakt når som helst hvis hun har behov for det». De andre journalene ble unntatt som taushetsbelagt informasjon, etter fvl. § 13 (1). Krisesenteret la til grunn at de pårørende ikke hadde rett til å oppheve taushetsplikten, jf. forvaltningslovens § 13a (1) som legger til grunn at det er den som har krav på taushet, som må samtykke.

Etter å ha gått flere runder med kommunen klagde Dagbladet til Fylkesmannen i Buskerud, som opprettholdt avslaget, også med henvisning til taushetsplikten (vedtak av 25.2.2013).

I mellomtiden fikk Dagbladet via egne kilder tak i et brev til Fylkesmannen i Buskerud om kritikkverdige forhold, og en intern melding hos Betzy krisesenter fra en ansatt hvor det blant annet sto at drapet kunne vært unngått dersom kvinnen hadde vært bedre ivaretatt av krisesenteret og fått den hjelpen hun hadde hatt krav på. Da journalisten kom i kontakt med den tidligere ansatte fikk han en forklaring som var motstridende med krisesenterets egne forklaringer. Ettersom Dagbladet ikke satt på journalen, ble det umulig å ettergå hvem som hadde rett.

Gjennom andre kilder fikk Dagbladet likevel tilgang til utskrift fra krisesenterjournalen, som inneholdt beskrivelser som viste at Anna var frustrert over å måtte flytte fra krisesenteret. Denne frykten og frustrasjonene ble altså ansett som et «personlig forhold» som ikke kunne frigis etter hennes død, selv ikke til hennes nærmeste pårørende.

***Sletting av journaler:**

I denne prosessen kom det også fram at krisesenteret etter pålegg fra Datatilsynet skal slette og makulere journaler når beboere forlater krisesenteret. Hvis brukeren gir samtykke, kan informasjon lagres i to år, men etter denne perioden blir det slettet hvis ikke nytt samtykke foreligger. Dermed er det i praksis umulig å ettergå opphold og krisesenterets behandling av personer som har søkt hjelp.

***Tilgang til opplysninger / dokumenter fra varslersak:**

Våren 2014 ba Dagbladet om innsyn i diverse dokumenter som kom etter påstander om lovbrudd fra tidligere ansatt ved Krisesenteret (en varslersak), herunder en granskningsrapport om varslersaken. Granskningen konkluderte med at krisesenteret ikke hadde gjort noe galt. Drammen kommune ga Dagbladet innsyn i en sladdet versjon av granskningsrapporten, og unntok en stor andel av de andre dokumentene. Begrunnelsen var delvis at dokumentene må regnes som interne etter offl. § 14, delvis at de inneholdt taushetsbelagte opplysninger etter forvaltningslovens § 13, pkt 1 (noens personlige forhold).

Dagbladet påklaget dette, og viste bla. til at den tidligere ansatte hadde gitt sitt samtykke til at Dagbladet skulle få innsyn i den delen som omhandlet henne. Dagbladet bestred også at det dreide seg om interne dokumenter. I vedtak datert 9.7.2014 ga Fylkesmannen i Buskerud

medhold i at kommunen har unntatt for mye både mht. taushetsplikten og interne dokumenter, og ga innsyn i alt bortsett fra personlige opplysninger om avdøde

***Innsyn i politidokumenter:**

Telemark politidistrikt

26.03.2014 ba Dagbladet om innsyn i nødandropene fra Anna Medvedeva den 14. oktober 2012, og i logg over hva som ble gjort fra politiets side fra nødandropene kom til gjerningsmannen ble pågrepet.

Politiet nektet å gi ut loggene, til tross for flere innsynsbegjæringer og påfølgende klager. Politimester i Telemark politidistrikt Rita Kilvær viste til at loggen inneholdt mye annen informasjon fra den aktuelle dagen og kvelden som måtte siles ut, og at det derfor var for tidkrevende å gå gjennom loggen og lage en slik sammenstilling.

I avslaget av 2.4.2014 ble det lagt til grunn at hensynet til den offentlige interesse veid mot hensynet til avdøde talte mot en offentliggjøring av selve lydopptakene, og at en transkribert fremstilling av innholdet i samtalen ikke ville være av spesiell verdi eller egnet for offentliggjøring. Videre hevdet politiet i Telemark at det ikke fantes noen samlet framstilling av politiets ulike gjøremål som det kan gis innsyn i.

Gjennom kontakt med de pårørende fikk journalisten høre at sammenstillingen han etterspurte, likevel fantes. Han ba da igjen om innsyn via e-post 17.6.2014.

To dager etter erkjente Telemark-politiet at de hele tiden hadde hatt en logg som var basert på operativ logg og lydlogger. Samme dag sendte de en sladdet versjon til Dagbladet. «Det er i etterkant brakt på det rene at det finnes et dokument som er relevant for innsynsbegjæringen», skriver visepolitimester Odd Skei Kostveit til Dagbladet.

Fra Søndre Buskerud politidistrikt

I 2014 ba Dagbladet – fremdeles med skriftlig samtykkeerklæring fra Medvedevas pårørende - om innsyn i logg og andre relevante dokumenter som gjaldt Medvedevas henvendelse til Drammen politi 13. juli 2012, samt anmeldelse og avhør ved Drammen politi 18. juli 2012. Den 22. april 2014 fikk Dagbladet avslag med henvisning til at denne type opplysninger var internt og taushetsbelagt.

Dette avslaget ble påklaget til Statsadvokaten, som avslo krav om innsyn i vedtak datert 5. januar 2015. Avslaget fra Statsadvokaten er nå klaget til Riksadvokaten.

Journalistens kommentar:

Slik beskrev tanta til Anna hennes møte med politiet: «Anna ville ikke forlate politistasjonen. Hun gråt og tryglet om hjelp. De fortalte at det var så seint at de måtte stenge politistasjonen. Anna gråt hele veien hjem til huset til tanta. Anna sov ikke hele natta. Hun var livredd. Hun forsto ikke hvorfor ingen ville hjelpe henne».

Slik beskrev Drammen politi det samme møte: «Ut ifra den kontakten vi hadde med partene hadde vi ingen indikasjoner på at hun var i fare», sa stasjonssjef for drammenpolitiet Øyvind Aas til Dagbladet mai 2014.

Etter å ha snakket med over 40 personer, Annas familie, venner, naboer og vitner fra dagen hun ble drept, og gått gjennom private og offentlige dokumenter, er det ingen tvil om at Anna fryktet for sitt eget liv. Hun ba politiet tre ganger om hjelp, og anmeldte ekssamboeren for drapstrusler.

Likevel ble aldri sikkerhetstiltak som voldsalarm og besøksforbud vurdert, og ingen tok kontakt med verken Anna eller eks-samboeren før hun ble drept fire måneder seinere. I denne saken har politiet og statsadvokaten gjentatte ganger nektet det offentlige å få innsyn i deres egen håndtering av saken, og dermed hindret at man kan lære av de feilene de eventuelt gjorde.

Nettopp det manglende innsynet i politidokumenter, er et viktig prinsipielt spørsmål i denne saken. Som advokat Jon Wessel-Aas sa til Dagbladet: «her kan det se ut som politiet gjemmer seg bak taushetsplikten».

Kommentar:

Drammen og Lier kommune har blitt forelagt det som gjelder tilgang til opplysninger fra Betsy krisesenter. De viser til det som har blitt uttalt til Dagbladet om denne saken, og har ingen ytterligere kommentarer.

Politiet i Telemark har blitt forelagt det som er blitt skrevet om tilgang til opplysninger fra politiet, men har ikke ønsket å kommentere noe.

2.12 Skatteetatens aksjonærregister

Det tok journalist Vegard Venli over to år å få innsyn i Skatteetatens aksjonærregister. I løpet av disse to årene har Finansdepartementet to ganger fremmet lovforslag for å lukke registeret. Sivilombudsmannen har avgitt fem uttalelser i forbindelse med saken.

Innsynet gjelder: Innsyn i aksjonærregisteret - et register som inneholder en rekke offentlige opplysninger, men som det aldri er gitt innsyn i før.

Journalist Vegard Venli beskriver saksgangen slik:

År 2013

6. mai: Krever innsyn i «*en oversikt for oss, som gir en full oversikt over aksjeeierne i landets aksjeselskap per tidspunkt*».

8. mai: Innsynsavslag fra Skattedirektoratet, hjemlet i taushetspliktsbestemmelsen i ligningsloven

31. mai: Skattedirektoratet sender fra seg saken til Finansdepartementet

2. juli: Etter først å ha lovet å ferdigbehandle saken innen utgangen av juni, skriver Finansdepartementet i et brev at «behandlingstiden anslås til 3 måneder». Jeg klager på at dette er ulovlig, men til ingen nytte.

5. september: Innsynsavslag fra Finansdepartementet. Tar ikke stilling til underinstansens avslagshjemmel, men avviser i stedet innsynet ved å vise til offentleglova § 9, som fastslår at krav om sammenstillinger kan avvises dersom dette ikke kan gjøres «med enkle fremgangsmåter».

20. september: Vi klager til Sivilombudsmannen. Tilsvarende starter. Vi fremlegger blant annet ekspertuttalelser fra bla Thomas Sødning ved Høyskolen i Oslo og Akershus, samt IKT Norge. De bestrider at det vil ta en uke, men sier at uttrekket maksimum tar noen timer. I løpet av tilsvarende spør ombudsmannen om Skattedirektoratet kan spesifisere hva som har tatt tid. De legger da frem en åtte punkts liste, som til sammen (når man summerer minuttene) er på rundt regnet en arbeidsdag.

24. september: For å tvinge frem en avklaring på spørsmålet om opplysningene er taushetsbelagte eller ikke, hadde vi fremsatt et krav om innsyn i en enkeltstående aksjonærregisteroppgave. For hver aksjonær og hvert selskap finnes det en aksjonærregisteroppgave, som innsamles maskinelt og til sammen utgjør opplysningene i registeret. På denne datoen avslår Skattedirektoratet dette kravet om innsyn, og vi påklager det til Finansdepartementet.

1. oktober: Vi klager til både Skattedirektoratet og Finansdepartementet, på at vår klage på innsynsavslaget i aksjonærregisteroppgaven ikke hadde blitt behandlet. Skattedirektoratet hadde ikke en gang oversendt saken til departementet. Vi varsler at ytterligere sen saksbehandling kan og vil bli påklaget til Sivilombudsmannen.

7. oktober: Vi klager på Finansdepartementets sene saksbehandling av fire separate innsynssaker, hvorav kravet om innsyn i aksjonærregisteroppgaven er en av dem. Vi dokumenterer at Finansdepartementet har en behandlingstid på innsynsklager som går opp mot 17 uker.

18. desember: Mens saken ennå ligger til behandling hos ombudsmannen, tar Pressens offentlighetsutvalg et møte med Finansdepartementet. Temaet for møtet var «mediens tilgang til aksjonærregisteret». Det departementet ikke nevnte med et ord, var at de allerede på dette tidspunktet hadde bedt Skattedirektoratet utrede et forslag om å belegge hele registeret med taushetsplikt (dette fant jeg ut senere ved hjelp av dokumentinnsyn).

2014

3. februar: Siv Jensen lanserer forslaget om å belegge hele registeret med taushetsplikt. Høringsnotatet var utarbeidet av avdelingsdirektør Helle Harbou-Hals og Jan Gunnar Aschim, de samme saksbehandlerne som stilte på møtet før jul, og som gjennom hele saken har saksbehandlet innsynsklagene. Her foreslår de samme saksbehandlerne å endre loven, og begrunner det med at Kommunal Rapport har klaget til Sivilombudsmannen (en sak de altså selv var part i).

15. april: Sivilombudsmannen avslutter saken der vi klaget på sen saksbehandlingstid i fire saker. Ombudsmannen kritiserer departementet for saksbehandlingstiden, og skriver i tillegg at det ville være på sin plass å beklage saksbehandlingstiden overfor Kommunal Rapport.

15. mai: Etter en saksbehandlingstid på syv måneder, stadfester Finansdepartementet Skattedirektoratets avslag på vårt krav om innsyn i aksjonærregisteroppgaven. I avslaget skriver departementet

«Aksjonærregisteroppgaven er et elektronisk dokument som leveres gjennom Altinn. Ved den elektroniske innleveringen til Altinn blir ikke aksjonærregisteroppgaven lagret i Skatteetatens aksjonærregister. Opplysningene i oppgaven blir imidlertid automatisk overført fra dokumentet i Altinn til Skatteetatens aksjonærregister. Departementet legger derfor til grunn at aksjonærregisteroppgaven er et dokument Skatteetaten har tilgang til gjennom en ekstern database, noe som innebærer at Skattedirektoratet ikke kan pålegges å gi innsyn etter offentleglova.

Vi klager til Sivilombudsmannen på avslaget.

14. november: Sivilombudsmannen slår fast at aksjonærregisteroppgavene – og alle andre dokumenter som er innsamlet ved hjelp av Altinn – er å anse som offentlige dokumenter hos det organet som bruker Altinn til å samle dem inn. Ombudsmannen ber derfor Finansdepartementet om å vurdere innsynskravet på nytt.

25. november: I forkant av at Finansdepartementet nå skal ta stilling til spørsmålet om taushetsplikt, ber de meg 21. november komme med et tilsvarende svar til dette temaet. Jeg leverer et langt notat hvor jeg blant annet påpeker at en rekke opplysninger i aksjonærregisteroppgavene skal være offentlig etter annen lovgiving, både etter aksjeloven og etter regnskapsloven. Jeg skriver blant annet:

«Regnskapsloven oppstiller i loven minstekrav om hva aksjeselskaper skal opplyse om i sitt offentlige årsregnskap. Av kravene må man kunne slutte at lovgiver har lagt opp til at både opplysninger om eierskap til aksjer og aksjenes bokførte verdi, som utgangspunkt ikke anses som noen sensitiv opplysning, men er åpen for offentlig innsyn».

1. desember 2014: Finansdepartementet stadfester sitt eget innsynsavslag. De konkluderer med at opplysninger i aksjonærregisteroppgavene bare kan være offentlige, dersom den som ønsker innsyn kan dokumentere å ha fått innsyn i de samme opplysningene fra andre kilder.

2015:

3. februar: Jeg klager til Sivilombudsmannen på Finansdepartementets rettsanvendelse i vedtak av 1. desember 2014. Jeg legger ved en nær uttømmende oversikt over alle opplysningene i aksjonærregisteret, og klager på at verken Skattedirektoratet som databaseeier eller Finansdepartementet har foretatt noen konkret vurdering av opplysningene eller avgrenset disse mot taushetsplikten.

13. april: Sivilombudsmannen skriver at han vil undersøke saken på «eget tiltak». Problemstillingen som blir undersøkt er utelukkende de opplysninger som skal fremgå av et selskaps aksjeeierbok etter aksjelovgivningen. Ombudsmannen tar ikke poenget fra min klage, om at ingen på noe tidspunkt har vurdert de øvrige opplysningene konkret.

7. august: Sivilombudsmannen uttaler at opplysninger som skal være offentlig etter én lov, ikke kan unntas etter en annen. Konkret uttaler også ombudsmannen at opplysninger som skal fremgå av selskapets aksjeeierbok i henhold til aksjelovens regler, ikke kan unntas offentlighet som taushetsbelagte.

18. august: Vi fremsetter det samme innsynskravet som vi gjorde 6. mai 2013.

17. september: Skattedirektoratet gir innsyn.

Journalist Vegard Venlis kommentar: Det tok meg to år å åpne opp Skatteetatens aksjonærregister. I løpet av disse to årene har Finansdepartementet to ganger forsøkt å endre norsk lov for å stanse innsynet. Uten Sivilombudsmannen, som fem ganger har uttalt seg kritisk om departementets lovstridige saksbehandling, hadde jeg i praksis vært rettsløs. Det er tragikomisk å tenke på at det innsynet Skatteetaten nå har gitt – etter at over 20 byråkrater har vært involvert i å nekte meg innsyn – er nøyaktig det samme som jeg ba om våren 2013. Norsk rett har ikke beveget seg en millimeter siden da, og jeg synes det er trist å tenke på at skattemyndighetene trolig har brukt flere hundre tusen kroner på å nekte innsyn.

Kommentar fra Jørgen Næsje, statssekretær i Finansdepartementet: Regjeringen ønsker åpenhet om eierskap i næringslivet. Vi trenger derfor et nytt aksjeeierregister og vil sende et forslag på høring. Skatteetatens aksjonærregister er en database som er laget for å sikre korrekt beskatning av aksjonærer, og er ikke egnet som et innsynsregister. I tillegg er det viktig å ivareta skattyternes rettigheter, så vi må finne balansen mellom åpenhet og personvern. Skatteetaten har brukt ressurser på, og strukket seg langt, for å imøtekomme ønsket om innsyn i aksjeeieropplysninger før det nye registeret er ferdig, og har nylig laget et uttrekk fra registeret med informasjon som ikke er taushetsbelagt. Det betyr ikke at dette er en hensiktsmessig løsning for åpenhet om aksjeeiere.

2.13 Trippeldrapet på Valdresekspressen:

Det tok NRK ett og et halvt år å få ut lydlogger fra Helse Førde med all kommunikasjon etter knivdrapet på Valdresekspressen. Sivilombudsmannen måtte avgi to uttalelser og minne om at Stortinget har forutsatt at forvaltningen retter seg etter ombudsmannens uttalelser, før Helse- og omsorgsdepartementet gjorde en ny vurdering og ga ut lydloggen.

Innsynet gjelder:

4. november 2013 ble tre personer knivstukket og drept om bord på Valdresekspressen på vei fra Årdal. Brannmannskap og personell fra ambulanse- og luftambulansetjenesten var de første på åstedet, og var også de som pågrep gjerningsmannen. Politiet var ikke på åstedet. NRK ønsket innsyn i lydlogger fra all kommunikasjon; nødsamtaler, sambandstrafikk og lignende.

Journalist/medium:

NRK ved journalist Simon Solheim

Hva skjedde?

6. november 2013, to dager etter trippeldrapet, ba NRK om innsyn i lydloggen fra Helse Førde. Helse Førde avslo NRKs første innsynskrav, med henvisning til at disse ikke var omfattet av innsynsretten og at de uansett måtte regnes som «interne dokumenter» i offentleglovas forstand (Brev av 26. november 2013). NRK gikk en ny runde med Helse Førde, før saken ble påklaget. Helse- og omsorgsdepartementet opprettholdt avslaget, bla med henvisning til at opplysningene i lydloggen var dekket av taushetsplikt og at de var interne dokumenter.

NRK tok dermed saken til Sivilombudsmannen, som i brev datert 11. april 2014 fastslo at «departementets vurderinger og konklusjoner fremstår som uklare».

9. mai ga Helse- og omsorgsdepartementet NRK delvis innsyn i en transkribert versjon av lydloggen, ut fra en «konkret vurdering». Visse opplysninger ble unntatt offentlighet som taushetsbelagte opplysninger etter helsepersonellovens § 21.

Dette klagde NRK på, de hadde ikke bedt om en avskrift av lydloggene, men selve lydfilene.

I klagesaken fastholdt departementet at deler måtte unntas som følge av taushetsplikt, og at de ikke har teknisk løsning for å hente ut og klippe i lydloggene, slik at det ville være «urimelig arbeidskrevende» å skille ut de taushetsbelagte opplysningene i lydfilen.

NRK hadde gjennom postlistene til Sogn og Fjordane politidistrikt funnet ut at Helse Førde hadde utlevert 73 lydfiler «på vedlagt DVD-plate» til politiet. Dermed eksisterte det flere lydfiler – altså ikke bare *en* – i tillegg til at dette var et bevis på at lydloggene ikke lenger kunne vurderes som et «organinternt dokument» som kan brukes som grunn for å nekte innsyn. Politiet hadde jo fått lydfilene.

I en uttalelse 14. november 2014 konkluderte Sivilombudsmann Aage Thor Falkanger med at det «knytter seg flere svakheter ved departementets vurdering av innsynsspørsmålet».

Han slo fast at departementet ikke har «godtgjort i tilstrekkelig grad at det vil være urimelig arbeidskrevende å skille ut de taushetsbelagte opplysningene fra lydfilene fra AMK-sentralens lydlogg. De ulike lydfilene fra lydloggen må videre anses som flere dokumenter, og offentleglova § 12 bokstav b gir ikke hjemmel for å unnta de lydfilene som ikke inneholder taushetsbelagte opplysninger».

Til tross for dette gjorde ikke departementet en ny vurdering av innsynskravet, men skrev følgende i et brev datert 5. januar 2015: «Helse- og omsorgsdepartementet er ikke umiddelbart enig i denne vurderingen».

NRK tilbød seg å bistå Helse Førde med lydtekniker eller betale for ekstern hjelp for å hente ut lydfilene, siden helseforetaket argumenterte med at de ikke klarte å skille dem ut. De innhentet også dokumentasjon som viste at helseforetaket i anbud til leverandør av telesystem og lydlogg hadde stilt krav om at det skulle være mulig å hente ut lydfiler. NRK fikk fremdeles ikke tilgang.

I en kommentar til Helse- og omsorgsdepartementets oppfølging av saken, uttalte Sivilombudsmannen bla følgende:

«En begjæring om innsyn i en lydfil kan (...) ikke besvares ved at innsyn «gis som en utskrift av lydloggen», slik departementet synes å legge til grunn i brevet 3. februar 2015».

«Helse- og omsorgsdepartementets oppfølging av ombudsmannens uttalelse har ikke vært tilfredsstillende».

«At departementet ikke gjør nødvendige undersøkelser når ombudsmannen ber om en ny vurdering, er lite tilfredsstillende».

«Slik ombudsmannen ser det, har imidlertid departementet fortsatt ikke forankret sitt standpunkt rettslig. Det er således ikke godtgjort at vilkårene i offentleglova § 12 bokstav b er oppfylt».

«Det bemerkes for øvrig at unntak fra hovedregelen i offentleglova § 3 om at saksdokumenter er offentlige, krever hjemmel i lov. At departementet har en «fast praksis» på å unnta opplysningene, er ikke et tilstrekkelig hjemmelsgrunnlag».

Ombudsmannen fant også grunn til å understreke rollen til Sivilombudsmannen:

«Som kjent er ikke ombudsmannens uttalelser rettslig bindende. Det er likevel grunn til å minne departementet om at Stortinget har forutsatt at forvaltningen retter seg etter ombudsmannens uttalelser».

Til slutt valgte departementet å utlevere lydloggene – ett og et halvt år etter første innsynsbegjæring.

Journalistens kommentar:

«Denne saka har vore ein lang og tung prosess – der vi har opplevd å bli motarbeidd av forvaltninga.

Helse Førde og Helse- og omsorgsdepartementet har gjort alt dei kan for å halde lydloggane tilbake. Saka starta med at Helse Førde hevda at vi ikkje hadde høve til å be om innsyn i lydloggane eingong, og for kvar gong vi argumenterte bort ein paragraf, kom helsevesenet med ein ny. Og slik heldt det på. I eitt og eit halvt år.

Det spesielle med denne saka var også at helsevesenet ikkje ville rette seg etter Sivilombodsmannen. Eg veit ikkje om det er kunnskapsløyse eller mangel på respekt for offentleglova og Sivilombodsmannen som er årsaka til at denne saka gjekk som ho gjorde. Heldigvis, til slutt, valde helsevesenet å utlevere lydloggane. Men det måtte følgjande uttale frå Sivilombodsmannen til: «Det er (...) grunn til å minne departementet om at Stortinget har forutsatt at forvaltningen retter seg etter ombudsmannens uttalelser».

Det seier vel sitt?»

Kommentar fra Helse Førde ved kommunikasjonssjef Terje Ulvedal

For spesialisthelsetenesta vil omsynet til å verne om pasientopplysningar alltid stå sentralt.

Dei tilsette på AMK-sentralane er helsepersonell og dermed underlagt teieplikt etter Helsepersonelloven § 21. Ifølgje akutforskrifta (18. mars 2005 nr. 252) er ein lydlogg å rekne som del av pasientjournalen.

Vi tolka dette slik at vanlege reglar for utlevering av helseopplysningar galdt. Dette gjorde at Helse Førde av slo innsynskrav ved å vise til offentleglova paragraf 13. Vi argumenterte med at vi verken hadde kompetanse eller utstyr til å gå inn i sjølve lydspora for å fjerne eller legge «pipelyd» på opplysningar som måtte skjermast. Å redigere i ein lydlogg er noko anna enn å «hente ut» lydloggen. Då avgjerda kom om å levere ut lydloggen, kjøpte føretaket inn programvare og ein av våre tilsette måtte lære seg å bruke denne.

Kommentar fra Helse- og omsorgsdepartementet v. Kommunikasjonsenheten/ Mona S. Higrav

Helse- og omsorgsdepartementet er opptatt av åpenhet. Offentlighetslovens regler skal selvfølgelig følges. Samtidig er det av avgjørende betydning for tilliten til departementet, departementets underliggende virksomheter og virksomheter som departementet direkte eller indirekte eier, at den lovbestemte taushetsplikten følges. I denne saken har det vært av avgjørende betydning for departementets vurdering at taushetsplikten praktiseres slik at hensynet til pårørende og ofre ivaretas.

3. Lenker til sakene i eksempelsamlingen:

Nigeriabåtene, Dagbladet:

<http://www.dagbladet.no/a/36185683/>

<http://www.dagbladet.no/tag/nigeria-batene>

https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/initiativsaker/vedrorende_salg_av_marinefartoy/svar_spm_om_marinefartoyer.pdf

Selvmord i psykiatrien, Adresseavisa:

<http://www.adressa.no/nyheter/innenriks/article9678039.ece>

<http://www.adressa.no/nyheter/innenriks/article9685911.ece>

<http://www.adressa.no/nyheter/innenriks/article9714267.ece>

<http://www.adressa.no/nyheter/innenriks/article9686059.ece>

Arbeidskonflikten på Kilden teater, Fædrelandsvennen:

<http://www.agderposten.no/kjop-tilgang?aId=1.1324965>

Et varslet drap, Dagbladet:

http://www.dagbladet.no/2014/05/06/nyheter/anna_medvedeva/drap/innenriks/krisesenter/33141497/

http://www.dagbladet.no/2014/05/05/nyheter/drap/innenriks/anna_medvedeva/partnerdrap/33124451/

http://www.dagbladet.no/2014/06/04/nyheter/innenriks/etvarsletdrap/anna_medvedeva/drap/33664365/

http://www.dagbladet.no/2014/05/09/nyheter/anna_medvedeva/drap/innenriks/politiet/33212326/

<http://www.dagbladet.no/2014/05/15/nyheter/drap/innenriks/politiet/krisesenter/33299711/>

http://www.dagbladet.no/2014/06/04/nyheter/innenriks/etvarsletdrap/anna_medvedeva/drap/33664365/

http://www.dagbladet.no/2014/06/21/nyheter/etvarsletdrap/anna_medvedeva/drap/innenriks/3462964/

Hotellsaken i Sandnessjøen, Helgelands Blad:

<http://www.helg.no/borge-toft/bard-anders-lango/alstahaug/vil-ikke-kommentere/s/5-24-20098>

[http://www.helg.no/hanne-nora-nilssen/alstahaug/hotell-og-habilitetssaken/dette-er-en-
alvorlig-sak/s/5-24-20095](http://www.helg.no/hanne-nora-nilssen/alstahaug/hotell-og-habilitetssaken/dette-er-en-alvorlig-sak/s/5-24-20095)

<http://www.hblad.no/nyheter/kontrollutvalget-gar-av/s/1-3647218-7733346>

<http://www.hblad.no/nyheter/okende-fallhoyde/s/5-23-3716>

Asylbarn-saken, Bergens Tidende:

<http://www.bt.no/spesial/asylbarna/#!/>

[http://www.bt.no/nyheter/utenriks/Ordre-om-a-skjerme-asylbarn-nadde-aldri-politiet-
3252727.html](http://www.bt.no/nyheter/utenriks/Ordre-om-a-skjerme-asylbarn-nadde-aldri-politiet-3252727.html)

<http://www.bt.no/kultur/La-oss-snakke-om-Arbeiderpartiet-3337440.html>

<http://www.bt.no/nyheter/innenriks/Antallet-asylbarn-doblet-i-tolvte-time-3335915.html>

Innsyn i Kristiansand kommunes postjournal, Fædrelandsvennen:

<http://www.fvn.no/mening/kommentar/Den-brysomme-apenheten-2404107.html>

<http://www.fvn.no/lokalt/--Skal-vare-best-pa-apenhet-2405142.html>

<http://www.fvn.no/mening/kommentar/Derfor-lanserer-vi-Sorlandsporten-2612669.html>

<http://www.innsyn.no/>

Oljefondet, Dagens Næringsliv:

<http://www.dn.no/meninger/debatt/2015/06/21/2053/Kronikk/verdideleggende-forvaltning>

[http://www.dn.no/nyheter/finans/2015/07/20/2145/Oljefondet/kritiserer-oljefondet-for-
tkelegging](http://www.dn.no/nyheter/finans/2015/07/20/2145/Oljefondet/kritiserer-oljefondet-for-tkelegging)

<http://www.dn.no/nyheter/2014/03/10/Oljefondet/innrmmmer--ha-bommet-p-formel-1>

Aksjonærregisteret:

<http://www.dagbladet.no/2015/09/29/nyheter/aksjonerregisteret/politikk/innenriks/41282908/>

<http://www.dagbladet.no/2015/09/28/nyheter/aksjonerregisteret/politikk/41263480/>

<http://www.medier24.com/nyheter/kommunal-rapport-vant-kampen-for-apent-aksjonaerregister-na-far-de-skryt-fra-finansministeren/>

<http://www.firdatidend.no/pa-begge-sider-av-bordet/>

<http://www.raumnes.no/brthen-er-aksjonr-i-13-selskaper>

<http://www.dagbladet.no/2015/09/28/nyheter/innenriks/stortinget/politikk/aksjonerregisteret/41258239/>

Hemmelighold i Stavanger kommune:

<http://www.aftenbladet.no/nyheter/lokalt/stavanger/Lager-apenhetsgruppe-etter-Aftenblad-avsloringer-3450215.html>

Trippeldrap på Valdresekspressen

http://www.nrk.no/magasin/_noen-har-kapret-bussen-og-drept-mange_-1.12393271

<http://www.nrk.no/norge/slik-har-vi-arbeidd-med-a-fa-ut-lydloggane-1.12397172>

Lydoptak etter trippeldrapet på Valdresekspressen.

4. Ni tips til forvaltningen:

1. Alle innsynskrav skal behandles samme dag og senest innen 3 virkedager
2. Hvis man skal bruke lenger tid, må det være forhold ved innsynskravet som krever det, at man ikke har tid pga. ferieavvikling, stor arbeidsmengde el. er ikke godt nok. «det påligger kommunen å sørge for å organisere seg på en slik måte eller eventuelt tilføre tilstrekkelige ressurser slik at innsynsbegjæringene blir behandlet i tråd med gjeldende krav til saksbehandlingstiden. Dette gjelder uavhengig av hvem som ber om innsyn og en persons totale antall innsynsbegjæringene», uttaler Sivilombudsmannen i sak [2012/1807](#))
3. Klagesaker skal også behandles raskt. «En normal saksbehandlingstid på mellom 2 og 3 uker etter mottakelse kan vanskelig aksepteres, også når det tas høyde for en eventuell tilbakesending av saken til førsteinstansen for klagebehandling», uttaler Sivilombudsmannen i sak [2008/1718](#). ref også sak sak 2015/949 og sak 2015/1458).
4. Avslag må begrunnes med lovhjemmel og ledd/nummer i bestemmelsen.
5. Hvis avslaget begrunnes med taushetsplikt må man vise til hvilken lovbestemmelse som oppstiller taushetsplikt.
6. Det er de som mottar innsynskravet som skal vurdere (- og som er ansvarlige for) om innsyn skal gis, man kan aldri overlate denne vurderingen til avsender av dokumentet eller andre.
7. De fleste unntakshjemler gjelder opplysninger, og ikke hele dokumenter, dvs. opplysningene skal sladdes og resten av dokumentet frigis.
8. Merinnsyn (§ 11) krever en faktisk og konkret vurdering – hvis behovet for innsyn (se formålsbestemmelsen i offentleglova § 1) veier tyngre enn behovet for unntak, skal det gis innsyn.
9. Hemmelighold fører til spekulasjoner og feilinformasjon, åpenhet skaper tillit.

5. Norsk Presseforbunds offentlighetsutvalg (POU)

Pressens offentlighetsutvalg er oppnevnt av Norsk Presseforbunds styre, og består i dag av til sammen 17 journalister, redaktører og representanter fra medieorganisasjonene. Utvalget jobber for å sikre og styrke offentlighetsprinsippet og tilgangen til informasjon i samfunnet, og avgir [uttalelser](#) i prinsipielle og viktige saker som angår åpenhet.

Medlemmer av POU i perioden 2014-2016:

Leder: Siri Gedde-Dahl, journalist i Kapital

Nestleder: Tom Erik Thorsen, ansvarlig red. i Varden.

Trond Sundnes, Utviklingsredaktør i Dagens Næringsliv.

Lajla Ellingsen, journalist i Adresseavisen.

Audun Solberg, direktør for avissalg

Espen Andersen, journalist i NRK

Sarah Sørheim, kulturedaktør i Aftenposten

Thomas Frigård, journalist i Raumnes

Øyvind Johan Heggstad, journalist i NRK Møre og Romsdal

Ola Karlsen, journalist i ABC Nyheter

Ina Lindahl Nyrud, advokat i Norsk Journalistlag (NJ)

Leif Steinholt, journalist i Helgelands Blad

Vegard Venli, journalist Kommunal Rapport

Hanne Wien, journalist i Budstikka Media

Arne Jensen, generalsekretær i Norsk Redaktørforening (NR)

Nils Øy, tidligere generalsekretær i Norsk Redaktørforening (NR), nå høgskoledosent i Volda

Berit Nyman, nestleder i Fagpressen

Kristine Foss (NP-sekretariatet)

